

Kiedy zginę, pamiętajcie o mnie...

Nie chcieli ginąć. Mimo to, niezależnie od narodowości, wykształcenia czy pochodzenia, tracili życie w bitwach, okopach, lazaretach, umierali w niewoli. Rzadko się o nich dziś wspomina.

Nie ma chyba rodziny, która nie miałaby wśród swoich członków żołnierza walczącego w Wielkiej Wojnie, a krewni wielu z nas polegli na jej frontach. Jednak z różnych przyczyn doświadczenie to odeszło w zapomnienie i jest nieobecne w pamięci historycznej Polaków, w pewnym sensie zostało zepchnięte na margines naszej świadomości. Powody mogą być różne, zapewne ściśle związane z naszą narodową tożsamością.

Udział w wojnie o cudzą sprawę w obcym mundurze nie był dla nas powodem do chluby. Wielkopolanie doznali o wiele silniejszych przeżyć z tego okresu, doświadczyli przecież zwycięskiej walki o długo oczekiwaną wolność w powstaniu wielkopolskim i wojnie polsko-bolszewickiej, o czym zachowali pamięć bez względu na panujące warunki polityczne. Z pewnością też znacznie lepiej zapamiętali bardziej bezwzględną i brutalną kolejną wojnę światową, podczas której tak niedawno zdobytej niepodległości bronili.

Właśnie dlatego niniejszy artykuł został poświęcony poległym w Wielkiej Wojnie żołnierzom różnych narodowości, będącym trybikami maszyny wojennej lub po prostu zwykłym mięsem armatnim. Nie bohaterom, nie bojownikom, lecz zwyczajnym ludziom, mającym nadzieję, że szczęśliwie powrócą do domu¹.

(...) Po takiej bitwie okropnie na polu wygląda. Co ja mam o tem pisać? Moja Kochana, żeby to się jak najprędzej skończyło i żebym mógł tak szczęśliwie wrócić i Was znowu zobaczyć. Tak mi tęskno za Wami. (...) Ja tak Bogu dzięki szczęśliwie wszystko przeszedłem. Co tych kul koło moich uszów przeletywało. Tak te kule powietrze przedzierają, że się słyszy, jakby kto jedwab dał. A te Granaty i szrapnele to dopiero ryczą,

¹ Po początkowej euforii wśród Niemców, bardzo szybko rozpowszechniła się świadomość ogromnych ofiar ludzkich w tej wojnie. Próbowano więc wykorzystywać legalne sposoby na zwolnienie ze służby wojskowej, np. zwolnienie takie przysługiwało jednemu żywicielowi rodziny, zwłaszcza w gospodarstwie rolnym, lub osobie pracującej w przemyśle wojennym (np. w górnictwie), jednak nie wszystkim udawało się je uzyskać. Wśród wyższych warstw społecznych starano się interweniować w sprawie krewnych na wyższym szczeblu lub po prostu wysyłano ich za granicę. Pojawiały się też coraz częstsze próby uchylania się od służby wojskowej, choć konsekwencje ich wykrycia były bardzo surowe. W zachowanych do dziś wspomnieniach żołnierzy wielokrotnie spotkać można wątki zabiegania o zwolnienie lekarskie metodą samookaleczenia. Więcej na ten temat w książce R. Kaczmarka, *Polacy w armii kajzera*, Kraków 2014, s. 245–248.

Ryc. 1. Piechota niemiecka na polu bitwy 7 sierpnia 1914 roku. Źródło: <https://de.wikipedia.org>

jak to powietrze przedzierają. Ale to się tak do tego przyzwyczaiłem. Jest to tak, jakby grzmiało. Gdzie trzaśnie, tam się pali (...)².

Podstawę opracowania stanowi szczegółowy wykaz 180 żołnierzy poległych w I wojnie światowej będących mieszkańcami okolic Modrza i Stęszewa lub z tego rejonu pochodzących, który obejmuje zaledwie mały ułamek ogólnej liczby strat osobowych. Jego analiza może ułatwić poznanie podstawowych zasad niemieckiej wojskowej procedury ewidencji i rejestracji zgonów, a także przybliżyć nam i uwiarygodnić postacie poległych. Przystępując do tworzenia wykazu, objęłam kwerendą księgi zgonów USC w Modrzu z lat 1914–1933 oraz USC w Stęszewie z lat 1914–1934³. Listę sporządzoną na ich podstawie zweryfikowałam za pomocą danych pozyskanych z cywilnych aktów urodzenia lub kościelnych aktów chrztu żołnierzy, choć nie wszystkie okazały się ogólnodostępne (takich przypadków jest jednak tylko kilka). Pomocne były także listy strat⁴ publikowane przez państwo niemieckie niemal codziennie od sierpnia 1914 do października 1919 roku.

Zbadanie tak szerokiego zakresu czasowego było konieczne ze względu na opóźnioną rejestrację zgonów poległych. Niewykluczone, że sporządzona przeze mnie lista nie jest kompletna, gdyż śmierć żołnierza mogła zostać wpisana do rejestru w latach kolejnych, nieobjętych kwerendą. Zgony wojenne rejestrowano najczęściej z kilkumie-

sięcznym opóźnieniem w stosunku do daty zgonu, jednak niektóre czekały na swoją rejestrację o wiele dłużej. Urzędnik stanu cywilnego w Modrzu – W. Jąder – najpóźniej, bo w 1925 roku, sporządził akt zgonu Józefa Baumgarta⁵, zaś USC w Stęszewie wystawił akt zgonu robotnika Stanisława Stachowiaka, syna Magdaleny, dopiero w 1933 roku. Przypadki zarejestrowanych z dużym opóźnieniem aktów zgonów bywały skomplikowane. Ostatni ślad takiego żołnierza krewni z reguły mogli odnaleźć na listach strat, lecz nie jako osoby poległej, a zwykle zaginionej, ciężko rannej lub też przebywającej w niewoli. Jego losy ujawniały się ostatecznie dopiero po zakończeniu wojny, a akt zgonu w okresie międzywojennym sporządzany był zazwyczaj na podstawie pisemnego zawiadomienia wojewody poznańskiego lub Zentralnachweiseamt für Kriegerverlustrunde und Kriegergräber⁶ w Berlinie-Spandau.

W myśl obowiązujących przepisów⁷ akta zgonu poległych żołnierzy wystawiane były przez urząd-

⁵ Przy weryfikacji tego aktu zgonu okazało się, że w USC właściwym dla miejsca urodzenia poległego (USC Jerzykowo, akt urodzenia 32/1883) pod datą urodzenia zawartą na liście strat figuruje nie Józef Baumgart, a Józef **Bangert**. Imię ojca i miejscowość urodzenia są zgodne z aktem zgonu. Nie zdecydowałam się na korektę nazwiska poległego, prawdopodobnie sprawę rozstrzygnęłoby odnalezienie jego aktu ślubu z Marianną Czerwińską.

⁶ Niemiecki Centralny Urząd Ewidencyjny ds. Strat i Mogił Wojennych, który udzielał informacji o niemieckich żołnierzach oraz jeńcach wojennych (żołnierzach nieprzyjaciela).

⁷ Rozporządzenie cesarskie z 20 stycznia 1879 roku (Verordnung, betreffend die Verrichtungen der Standesbeamten in Bezug auf solche Militärpersonen, welche ihr Standquartier nach eingetretener Mobilmachung verlassen haben), obowiązujące również podczas I wojny światowej.

² Z listów podoficera Henryka Wypiśniaka do żony Marianny, cyt. za: B. Latawiec, *Kochana Maryniuchna*, Warszawa 2003, s. 91.

³ Kwerendę przeprowadziłam w październiku 2016 roku w Archiwum Państwowym w Poznaniu.

⁴ <http://des.genealogy.net/eingabe-verlustlisten/se-arch> (dostęp: 13–18.02.2018).

Ryc. 2. Niemieccy żołnierze w walce o wzgórze Toter Mann (bitwa pod Verdun). Źródło: <https://de.wikipedia.org>

Ryc. 3. Niemiecka polowa jednostka sanitarna w Kolnie (Polska) w czasie I wojny światowej, 1915 rok. Źródło: <https://de.wikipedia.org>

ników stanu cywilnego na podstawie odpowiednio uwierzytelnionych pisemnych zawiadomień dowódców jednostek wojskowych lub przełożonych lazaretów, zaś zgony żołnierzy marynarki na podstawie zawiadomienia Urzędu Marynarki Rzeszy (Reichsmarineamt). Zawiadomienia wysyłano do urzędu stanu cywilnego właściwego dla ostatniego miejsca zamieszkania żołnierza przed wyruszeniem na front i ten rodzaj powiadomień był najczęściej spotykany. Jeśli jednak miejsca zamieszkania nie dało się ustalić lub z jakiegoś powodu okazało się ono nieaktualne, powiadamiano urząd stanu cywilnego właściwy dla miejsca urodzenia żołnierza⁸. Ten ostatni przypadek potwierdzają niektóre akty

⁸ K. Schmidt, *Die Kriegsstammrolle und ihre Führung, mit einem Anhang: Verfahren bei Sterbefällen und bei Vermissten*, Oldenburg i. Gr. 1918, <http://wiki-de.genealogy.net> (dostęp: 24.02.2018).

zgonu z USC w Stęszewie (np. Sylwestra Barania-ka i Michała Bródki).

Akta zgonów żołnierzy obarczone są wieloma błędami bądź znakami zapytania dotyczącymi tych danych osobowych zmarłego, dla których podstawowym źródłem był jego akt urodzenia lub chrztu. Stąd konieczność ich weryfikacji. Na przykład świadectwo zgonu robotnika fabrycznego Stanisława Garczyńskiego z USC w Stęszewie wskazało jako miejscowość urodzenia Stęszew, podczas gdy w rzeczywistości urodził się w Czapurach. W niektórych aktach podawano niepełne lub też zniekształcone dane rodziców (np. nauczyciel Hermann Otto Buchna – brak imienia ojca, rębacz kamieni Władysław Gromada – matka Gudzińska zamiast Kluczyńska). Robotnika Marcina Danielewicza odmłodzono o dekadę, wpisując mu w akcie zgonu wiek 31 lat. Jednak urzędnicy stanu cywilnego mieli sposoby, aby jak najlepiej wypełniać swoje obowiązki. USC w Modrzu przyjął zasadę

Ryc. 4. Reprodukacja z albumu z lat 1914-1918 *Nasz zacyjny landszturm w walce*. Źródło: <https://polona.pl/>

weryfikowania otrzymanych danych osobowych poległych na podstawie zaświadczeń zarządcy majątku lub wójta (sołtysa), co skutkowało o wiele mniejszą liczbą pomyłek. Urzędnik stanu cywilnego w Stęszewie w większości aktów zgonu żołnierzy zwykł notować na marginesie ich datę urodzenia z nieznanego źródła. W szeregu przypadków data ta okazywała się błędna (inny dzień lub miesiąc urodzenia przy zgodności pozostałych danych).

W aktach tych wielokrotnie pojawiają się mniej lub bardziej zniekształcone nazwy miejscowości zgonu, bardzo często położone w innych krajach, jak Francja, Belgia, Rumunia itd. W ich prawidłowym odczytaniu pomocne jest prześledzenie szlaku bojowego jednostki żołnierza. Treściwy zapis o śmierci „w walkach w Rosji” nieraz pozwala przypuszczać z dużą dozą prawdopodobieństwa, że zginął na ziemiach dzisiejszej Polski, tych pod rosyjskim zaborem. Urzędnik stanu cywilnego musiał zmierzyć się z trudnościami w odczytaniu zapisanych pismem ręcznym, egzotycznie dla niego brzmiących nazw miejscowości, nieraz przedstawionych w zapisie fonetycznym. Opony nad rzeką Marwią okazały się być Ogonami nad

Narwią, co nie było zbyt trudne do odcyfrowania, jednak wiele nazw miejscowości musiało pozostać w sferze domysłów lub w ogóle nie udało się ich zidentyfikować.

Rejestry zgonów zaskakują szeregiem nieoczekiwanych niespodzianek, np. w postaci dwukrotnie wystawionych aktów zgonu dla tego samego żołnierza, zapewne na podstawie podwójnego zawiadomienia o zgonie (USC w Modrzu: górnik Andrzej Napierała, USC w Stęszewie: gospodarz Mateusz Bekas, robotnik leśny Kazimierz Królczyk i robotnik Marcin Trybuś). W przypadku zmarłego w niewoli w Nerczyńsku na Syberii Bekasa pierwszy akt zgonu wystawiono na podstawie zawiadomienia dowódcy jednostki, natomiast drugi urzędnik Tomaszewski zarejestrował ponad sześć lat później na podstawie zawiadomienia żony zmarłego, która „przedłożyła plan sytuacyjny grobów zmarłych oficerów i szeregowych armii Austriackiej i Niemieckiej w Nertschinsk Siebier”. Nie spotkałam się z ani jednym przypadkiem korekty podwójnych aktów.

Zdarzały się również akty zgonu żołnierzy, którzy, jak się później okazało, wcale nie zmarli. W USC w Modrzu sporządzono dokument zgonu robotnika rolnego Jana Walkowiaka, syna Franciszka i Ewy z d. Jurgi (nr 55/1914), który „ranny w bitwie pod Kochanowem w Rosji” zmarł z odniesionych ran w szpitalu w Zwoleniu. Około pół roku później wprowadzono sądową korektę aktu na podstawie informacji jednostki wojskowej, że osoba nie zmarła, lecz żyje. Ot, wojna...

Mimo wszystkich swoich niedoskonałości listy strat⁹ okazały dobrym uzupełnieniem aktów zgonu poległych i sporą pomocą przy wyszukiwaniu ich aktów urodzenia lub chrztu. Niektóre zawierały pełną lub częściową datę urodzenia żołnierza, czasem miejsce urodzenia lub nawet datę zgonu. W kilku przypadkach uzupełniały przyczynę śmierci. Robotnik rolny Gustav Johann Thiel, który, jak podano w akcie zgonu, zmarł w szpitalu fortecznym w Poznaniu, zmarł w nim z powodu choroby. Jak podaje lista strat, ranny pod Verdun robotnik fabryczny Antoni Adamski umarł w lazarecie polowym. Niestety, wiele zamieszczonych na listach strat danych zawiera błędy, a nazwy własne (np. nazwisko, miejscowość urodzenia żołnierza) potrafią być mocno zniekształcone, o czym trzeba pamiętać, przeszukując listy. Przykładowo, robotnik Józef Ochocki urodzony w Witoblu na liście strat

⁹ Zob. M. Głowiak, *Straty armii pruskiej w pierwszej wojnie światowej*, Rocznik Wielkopolskiego Towarzystwa Genealogicznego „Gniazdo” 2012, s. 20–24.

Ryc. 5. Wojskowa ceremonia pogrzebowa podczas I wojny światowej. Źródło <http://www.zeno.org>

figuruje jako Oschotzki urodzony w miejscowości Wibbel, zaś nazwisko górnika Michała Krzyżaniaka zapisano jako Krszysaniak. W przypadku Maxa Schuberta to lista strat zawierała prawidłową miejscowość urodzenia (Witobel), podczas gdy akt zgonu podawał błędną (Sarbia, pow. Szamotuły).

Analizując poniższe tabele, można zaobserwować, że polegli byli ludźmi o wszelkich możliwych zawodach i najróżniejszym wykształceniu: robotnicy, nauczyciele, rzeźnicy, fryzjerzy, gospodarze rolni, ślusarze, kupcy, młynarze, zarządcy dóbr. Ewangelicy i katolicy w najróżniejszym wieku: od lat 18 do 43¹⁰, gdyż w czasie wojny powoływano wszystkich mężczyzn zdolnych do służby wojskowej, od rekrutów po landwerzystów¹¹ i landszturmistów¹².

Konin, w Rosji 19.10.14

Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!

(...) Dla nas, starego „landszurm” jest bardzo cięż-

¹⁰ Mobilizacja objęła mężczyzn od 17 do 45 roku życia. W czasie pokoju poborowy w Cesarstwie Niemieckim zazwyczaj odbywał dwuletnią obowiązkową służbę wojskową w 20 roku życia. Następnie przez 5 lat należał do rezerwy swego pułku. Potem do 39 roku życia wchodził w skład landwery, a do 45 roku życia należał do landszturmu. Zasady te z konieczności przedstawiały w dużym skrócie, w rzeczywistości były one trochę bardziej złożone.

¹¹ Landwera (niem. *Landwehr*), czyli obrona krajowa – formacja wojskowa mobilizowana w czasie wojny, złożona z rezerwistów kilka lat po zakończeniu służby wojskowej.

¹² Landszturm (niem. *Landsturm*), czyli pospolite ruszenie – formacja wojskowa mobilizowana w czasie wojny, obejmująca rezerwistów starszych roczników, powoływanych pod broń tylko w przypadku wyjątkowego zagrożenia.

ka dola, bo w żadnej wojnie do tego czasu pospolite ruszenie nie było zaciągane. Jako ojcowie rodzin bardzo nad tym ubolewamy. (...) Czas nagli, piszę prędko, bo na odwach zaciągamy; na odwach idziemy co drugi dzień, co na chłopa, który ma 44–45 lat, bardzo ciężko (...)”¹³.

Wobec intensywnych walk, ogromnej liczby poległych żołnierzy i pośpiechu przy ich grzebaniu pierwsze pochówki miały przeważnie charakter doraźny. Początkowo wiele leżących na tzw. polu niczym zwłok nie było chowanych, co powiększało liczbę zaginionych. Po utworzeniu specjalnych oddziałów do oczyszczania przedpola¹⁴ po przemieszczeniu się frontu, informacje o zaginionych były korygowane. Jednak w porównaniu z Austriakami czy tym bardziej Rosjanami wojska niemieckie wykazywały dużą dbałość o właściwy pochówek swoich żołnierzy, chowając ich najczęściej w grobach pojedynczych, z krzyżem i tablicą zawierającą dane personalne poległego oraz nazwę jednostki wojskowej, w której służył. Specjalne służby zajmowały się tworzeniem cmentarzy wojskowych. Poległych żołnierzy chowano w umundurowaniu, bez trumien, a ich pogrzeby odbywały się z zachowaniem odpowiedniego ceremoniału wojskowego. Odpowiedzialny za ewidencjonowanie grobów oficer administracyjny nanosił dane poszczególnych mogił na listę główną, dołączając fotografię i szkic sytuacyjny grobu. Kopię tej listy wraz z wymienionymi załącznikami przesyłano do

¹³ Cyt. za: A. Kucharska, *Listy z pola walki*, „Kronika Miasta Poznania, Wielka Wojna” 2014, nr 3, s. 135.

¹⁴ Więcej na ten temat w książce R. Kaczmarka, op. cit., s. 244–245.

Centralnego Biura Ewidencyjnego Ministerstwa Wojny¹⁵.

Na terenie Polski znajdują się groby dwóch poległych ze sporządzonego niżej wykazu: młynarza Stanisława Mierzejewskiego (USC w Stęszewie) i leśniczego Ksawerego Chwirot (USC w Modrzu), a na terenie Francji i Belgii zachowały się mogiły wielu innych¹⁶.

Skrupulatni Niemcy sporo uwagi poświęcali identyfikacji zmarłych żołnierzy, tworzeniu list strat osobowych i właściwemu oznakowaniu miejsc pochówku. Nie było to łatwe, zarówno ze względu na lawinowo rosnącą liczbę poległych, jak i niespodziewanie przedłużającą się wojnę. W ewidencjonowaniu zmarłych dużą pomocą były tzw. nieśmiertelniki, czyli blaszane osobiste identyfikatory, które znalazły tak powszechne zastosowanie w czasie Wielkiej Wojny. Na jej początku wzór niemieckiego nieśmiertelnika nie był jednolity. W lipcu 1915 roku podjęto próbę unormowania identyfikatora, wprowadzając nieśmiertelnik o owalnym kształcie z następującymi danymi: imię i nazwisko żołnierza, jego ostatni adres zamieszkania, data urodzenia, nazwa jednostki i numer ewidencyjny. Ostateczny wzór z podziałem na dwie połówki z identycznymi informacjami i perforacją ułatwiającą jego rozdzielenie znalazł zastosowanie dopiero od września 1917 roku¹⁷. Po zgonie żołnierza nieśmiertelnik tego wzoru przełamywano, jedną połowę pozostawiano przy zmarłym, drugą zabierano w celu sporządzenia wykazu poległych w poszczególnych jednostkach.

Duże znaczenie dla identyfikacji poległych miały również znalezione przy zwłokach książeczki wojskowe (*Soldbuch*), a także wszelkie dokumenty, listy, zdjęcia, drobne przedmioty osobistego użytku (np. zegarki, nawet etui do okularów). Brano pod uwagę także cechy szczególne zmarłego: tatuaże, stan uzębienia, zarost itd. W trudnych przypadkach dokładni Niemcy zalecali wykonać w miarę możliwości fotografię poległego, później wysyłaną do Centralnego Biura Ewidencyjnego Ministerstwa Wojny (*Zentralnachweisebureau des Kriegsministerium*), które prowadziło dalsze dochodzenie¹⁸. Tożsamość niektórych poległych udało się rozpoznać dopiero po zakończeniu działań wo-

jennych (np. robotnik Stanisław Kostański poległy we Francji, czy ślusarz Walerian Koziółek, który zginął pod Gheluvelt w Belgii). Wielu w ogóle nie udało się zidentyfikować.

Tożsamość osób zaginionych lub zmarłych na terytorium wroga była ustalana za pomocą uwierzytelnionych pisemnych zaświadczeń lub zeznań wiarygodnych świadków. Zagraniczne listy przypadków śmierci nie były uznawane za wystarczające do wystawienia aktu zgonu niemieckiego żołnierza. Informacje tego typu były jednak odnotowywane w ewidencji wojskowej, a także podawano je do publicznej wiadomości na listach strat, oznaczając skrótem A.N. (niem. *Auslandsnachricht*), tj. informacja zagraniczna. Dokumenty zagraniczne mogły stanowić podstawę do rejestracji aktu zgonu zmarłego w kraju nieprzyjacielskim niemieckiego żołnierza wyłącznie po potwierdzeniu tychże przez oddział wojskowy poległego. Dotyczyło to najczęściej przypadków śmierci w obozach jenieckich poza granicami Niemiec. Zdarzało się, że akty zgonów jeńców wystawiane były dopiero po wojnie, nieraz po upływie wielu lat.

Sto lat temu nastąpił wreszcie tak długo oczekiwany kres Wielkiej Wojny, która miała trwać tylko kilka tygodni, a zdawała się nie mieć końca.

Teraz piętnastego będą trzy miesiące, jak my z Poznania wyjeżdżali. Kto by to był myślał, że tak długo będziemy precz. I co my mamy za okropne czasy za sobą. Takiej wojny świat nie zna¹⁹.

Według szacunkowych danych w czasie I wojny światowej do armii niemieckiej wcielono 850 tys. żołnierzy, dla których językiem narodowym był polski, co stanowiło 6% wszystkich zmobilizowanych na całym obszarze Cesarstwa Niemieckiego. Z tego 130 tys. poległo, zaginęło lub zmarło z powodu chorób na wszystkich frontach²⁰. Dziś nie jesteśmy w stanie sobie wyobrazić, jak wielką traumą okazała się dla żołnierzy ta nowa, nowoczesna wojna, tak odmienna od wcześniejszych, bo znacznie bardziej okrutna i przerażająca. We wcześniejszych konfliktach zbrojnych większość urazów powstawało w wyniku użycia broni strzeleckiej, natomiast w Wielkiej Wojnie aż około 85% z nich było skutkiem ostrzału artyleryjskiego. Takie rany były o wiele częściej zanieczyszczone i zainfekowane, powodowały też

¹⁵ K. Schmidt, *Die Kriegsstammrolle und ihre Führung...*, op. cit. (dostęp: 24.02.2018).

¹⁶ Zob. tabele na końcu artykułu.

¹⁷ <http://verlustlisten.blogspot.com/2013/02/dieerkennungsmarke-im-1.html> (dostęp: 10.03.2018).

¹⁸ K. Schmidt, *Die Kriegsstammrolle und ihre Führung...*, op. cit. (dostęp: 24.02.2018).

¹⁹ Z listów podoficera Henryka Wypiśniaka..., op. cit., s. 211.

²⁰ B. Kruszyński, *V Korpus Armijny na froncie zachodnim I wojny światowej*, „Kronika Miasta Poznania, Wielka Wojna” 2014, nr 3, s. 114.

znacznie większe dolegliwości, niż po postrzeleniu kulą. Żołnierze bali się osamotnienia i bezsilności na polu bitwy po zranieniu przez wroga²¹. Trudno nam zrozumieć, jak straszne było długotrwałe, codzienne ocieranie się o cierpienie i śmierć, widok rannych lub poległych towarzyszy tak częsty, że aż powodujący zubożenie. Skrajne reakcje mogły dotyczyć każdego żołnierza, niezależnie od narodowości czy pochodzenia:

Patrzyłem na okopy pełne ciał i nic nie czułem. Ani współczucia, ani obawy, że ja też mogę się znaleźć na ich miejscu – ani też złości na tych, którzy ich zabili. Nie czułem naprawdę nic. Byłem maszyną, która robiła co tylko mogła, by jak najlepiej wypełnić swoje zadanie (...)²².

Co ci ludzie robią. Przecież my tu są, bo musimy. Ja bym uciekał tu stąd, aż by się kurzyło (...)²³.

Rodzi się w człowieku pewna zawziętość, absolutna obojętność na wszystko z wyjątkiem obowiązku walczenia. Jesz kromkę chleba, obok ciebie w okopie pada od kuli człowiek. Przez moment patrzysz na niego spokojnie, potem dalej jesz swój chleb. Dlaczego nie? Nic nie można zrobić (...)²⁴.
Mężczyźni stają się słabi, niczym dzieci, płaczą i machają rękami, przywierają do najbliższego towarzysza i błagają, aby ich nie zostawiać (...)²⁵.

Zdarzało się, że ogarnięci paniką żołnierze odmawiali wyjścia z okopów do ataku, czy też, zagubieni lub oszołomieni gwałtownością ognia, wpadali do nich z powrotem lub wracali (...)²⁶.

Wielka Wojna zabrała przedwcześnie tylu żołnierzy, zwykłych ludzi wyrwanych ze znanego życia i przewidywalnej codzienności, tęskniących mężów, ojców i synów, ginących z dala od stron

²¹ Więcej na ten temat w książce R. Kaczmarka, op. cit., s. 259–263.

²² Cyt. za: P. Englund, *Piękno i smutek wojny. Dwa dziesięcia niezwykłych losów z czasu światowej pożogi*, Kraków 2011, s. 334, [w:] T. Schramm, *Czym była I wojna światowa*, „Kronika Miasta Poznania, Wielka Wojna” 2014, nr 3, s. 21.

²³ Z listów podoficera Henryka Wypiśniaka..., op. cit., s. 171.

²⁴ Cyt. za: M. Ecksteins, *Święto wiosny. Wielka Wojna i narodziny nowego wieku*, [w:] T. Schramm, *Czym była...*, op. cit., s. 21.

²⁵ Ibidem, s. 22.

²⁶ Cyt. za: P. Gouel, *De quelques souvenirs, jadis recueillis près d'anciens combattants de la première guerre mondiale*, maszynopis w posiadaniu T. Schramma, s. 11, [w:] T. Schramm, *Czym była...*, op. cit., s. 22.

rodziny i swoich bliskich, pochowanych w nieznanymi mogiłach z zatartymi przez czas inskrypcjami.

Pamiętajmy o nich.

Kiedy zginę...²⁷

Kiedy zginę, może przyśnią się tobie
siwe oczy zabitego żołnierza,
może cień mój ujrzysz w lustrze przy sobie,
może głos mój poznasz w szepcie pacierza.

Kiedy zginę, może koń mój bułany
Ciemną nocką do wrót twych przybieży,
strząśnie szrony z ogrodowej altany
i kopytem pod twym oknem uderzy.

Skoczysz ze snu... – Co się stało, mój Boże! –
Wyrzysz oknem i wypadniesz z komory.
– O mój miły, tak zimno na dworze!
Gdzie ty jesteś? Czyś ty ranny, czy chory?

Zarży koń mój, skoczy na bok lekko...
– Ty mnie nie gładź swoją ręką pieszczoną,
ty mnie nie gładź, bo na piersi i grzywie
mam krew jego, mam krew jego czerwoną.

– Jezus Maria! – krzykniesz we łzach i trwodze –
Krew czerwona, krew czerwona jak róża.
Boże mogił, Boże krzyżów przy drodze,
czemuś dał mu ginąć w obcym mundurze? –

Zarży koń mój, nogą w ziemię uderzy,
jęknie ziemia od Poznania²⁸ po Kraków,
wstaną z grobów cienie śpiących rycerzy,
wielkie pułki niezrównanych junaków.

Wstaną z grobów gdzieś znad Warty, znad Bzury,
i głos rzucą: – Bóg się o nas zatrowił,
I na wszystkie te niepolskie mundury
polską ziemię, polską ziemię położył.

14 grudnia 1914 r.
Edward Słoński

²⁷ Tekst wiersza E. Słońskiego zaczerpnęłam z pocztówki wydanej w 1914 roku przez wydawnictwo B. Wierzbickiego w Warszawie, <https://polona.pl/> (dostęp: 23.02.2018).

²⁸ Poznań występuje w pierwotnej wersji wiersza, w późniejszym czasie został zastąpiony słowem Warszawa.

Skróty i symbole wykorzystane w wykazach:

† – osoba nieżyjąca
 [...] – nawiasy kwadratowe zawierają uzupełnienia autorki (nazwy państw zawsze wg obecnie obowiązującego podziału terytorialnego)

par. – parafia (katolicka, jeśli nie podano inaczej)
 pow. – powiat
 USC – urząd stanu cywilnego
 zam. – zamieszkały/-a/-li

Wykaz żołnierzy poległych na polach bitew, zmarłych w szpitalach i w niewoli podczas I wojny światowej, pochodzących z okolic Modrza i Sęszewa

I. Wykaz sporządzony na podstawie rejestrów zgonów USC w Modrzu (1914–1933)

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
1	Stanisław	Badziński	robotnik	26.03.1893	24	Popowo pow. Szamotuły	robotnik Marcin Badziński, zam. w Strykowie, i Anna Nowakowska †, ostatnio zam. w Modrzu	kawaler	Strykowo
2	Józef	Baumgart	-	05.03.1883 ¹	35	Jankowo (poznańskie)	robotnik Jan Baumgart i jego zmarła żona [brak danych], zam. w Kołatce	żonaty z Marianną Czerwińską	Wronczyn
3	Walenty	Biedrowski	robotnik	07.02.1878	37	Strykowo	robotnik dniówkowy Kacper Biedrowski i Marianna Strykowska, oboje zam. w Strykowie	żonaty z Wiktorią Kasprowiak	Strykowo
4	Andrzej	Błaszyk	robotnik rolny	27.10.1890	24	Modrze	robotnik Józef Błaszyk i Marianna Maik, oboje zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
5	Józef	Bródka	gospodarz rolny	04.03.1897	20	Srocko Małe	gospodarz Stanisław Bródka i Katarzyna Czub, oboje zam. w Srocku Małym	kawaler	Srocko Małe
6	Jakub	Brzostowski	robotnik	12.07.1879	36	Strykowo	fornal Józef Brzostowski †, ostatnio zam. w Strykowie, i Franciszka Kopaczewska zam. w Strykowie	żonaty z Marianną Mocniejszy	Strykowo
7	Ksawery	Chwirot ³	leśniczy dóbr prywatnych	10.01.1882	34	Trzebaw pow. Poznań Zachód	włodarz Jan Chwirot † i Franciszka Henka †, oboje ostatnio zam. w Trzebawiu	żonaty z Marianną Krupą	Wronczyn
8	Edmund	Cierniak	kowal	23.10.1893	25	Dolsk pow. Śrem	siodlarz Antoni Cierniak, zam. w Modrzu, i Katarzyna Schulz †, ostatnio zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
9	Marcin	Danielewicz	robotnik	18.10.1874	31	Goździkówko pow. Poznań Zachód	robotnik dniówkowy Franciszek Danielewicz, zam. we Wronczynie, i Anna Strykowska †, ostatnio zam. we Wronczynie	żonaty z Marianną Woźniak	Wronczyn
10	Józef	Dekarz	robotnik	03.03.1896	20	Sęszew	robotnik Jakub Dekarz i Zuzanna Szczepaniak, oboje zam. w Strykowie	kawaler	Strykowo
11	Ignacy	Gimzicki	robotnik	13.07.1893	23	Modrze	gospodarz Michał Gimzicki i Antonina Ciesielska, oboje zam. w Modrzu	kawaler	Modrze

¹ Dane dotyczące urodzenia poległego nie są pewne. Dzień i miesiąc urodzenia Józefa Baumgarta podaje lista strat (Preußen 1297 nr 2217 z dnia 21.11.1918 roku, s. 27809), gdzie figuruje on jako zaginiony. Pod datą 5.03.1883 roku w rejestrze urodzeń USC właściwego dla miejsca urodzenia figuruje Józef Bangert, syn Jana (USC Jerzykowo, akt urodzenia nr 32/1883).

² Jak zapisano w akcie zgonu, Józef Baumgart pochowany jest na niemieckim cmentarzu we Fricourt we Francji (nr grobu 2822). Obecnie mogiła ma inną numerację: sektor 3, grób 807 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

³ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny nr 14 – okręg II, wieś i gmina Dębowiec, pow. jasielski, <http://polegli.wicy.webd.pl/> (dostęp: 25.02.2018).

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
muszkieter	7 kompania 19. Rezerwowego Pułku Piechoty	56	03.11.1918	20.11.1917	w walkach z udziałem czołgów pod Cambrai [Francja]	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Szamotuły, nr 70/1893	Preußen 1276	2170	24.10.1918	27149
szeregowiec	-	51	11.12.1925	01.09.1918	w walkach pod Morval na południe od Bapaume [Francja] ²	nie ustalono	-	-	-	-	-	-
szeregowiec	8 kompania 37. Pułku Piechoty Landwery	10	13.02.1915	27.10.1914	w walkach w Rosji	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 22/1878	Preußen 79	203	17.11.1914	2671
muszkieter	12 kompania 153. Pułku Piechoty	13	17.02.1915	03.10.1914	w walkach pod Monchy we Francji	16:00	rana od pocisku artyleryjskiego	par. Modrze, nr 138/1890	Preußen 80	203	17.11.1914	2681
muszkieter	11 kompania 333. Pułku Piechoty	53	28.09.1917	08.08.1917	w walkach o przełamanie frontu w Rumunii	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 23/1897	Preußen 955	1657	05.10.1917	21006
szeregowiec	3 kompania 330. Pułku Piechoty	55	21.09.1915	24.07.1915	w walkach pod Modzelami w Rosji [Polska]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 73/1879	Preußen 305	643	19.08.1915	8253
szeregowiec	1 kompania 46. Rezerwowego Pułku Piechoty	4	12.02.1916	04.05.1915	w walkach pod Cieklinem w Galicji [Polska]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 3/1882	Preußen 241	521	05.06.1915	6742
noszowy	9 kompania 222. Rezerwowego Pułku Piechoty	27	17.05.1918	14.04.1918	w walkach pod Caudescure we Francji	14:00	z odniesionych ran	par. Dolsk, nr 167/1893	Preußen 1145	1913	24.05.1918	23768
landszturmista	10 kompania 329. Pułku Piechoty	53	15.09.1915	24.07.1915	w walkach pod Ogonami nad rzeką Narwią [Polska]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 7/1874	Preußen 379	786	13.11.1915	10118
muszkieter	2 kompania 204. Rezerwowego Pułku Piechoty	33	06.08.1916	20.05.1916	w walkach o wzgórze Toter Mann pod Verdun [Francja]	22:00	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 46/1896	Preußen 563	1026	24.06.1916	13089
grenadier	4 kompania zapasowego batalionu 262. Rezerwowego Pułku Piechoty	21	13.05.1916	04.05.1915	w walkach pod Kalwarią w Rosji [Litwa]	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 87/1893	Preußen 229	498	21.05.1915	6490

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
12	Jan	Górny	robotnik rolny	10.12.1891	24	Dębno pow. Poznań Zachód	gospodarz Józef Górny i Agnieszka Kubiak, oboje zam. w Twardowie	kawaler	Twardowo
13	Marcin	Hampel	woźnica	08.11.1895	21	Bieczyny pow. Kościan	robotnik Jakub Hampel †, ostatnio zamieszkały w Strykowie, i Joanna Bródka, zam. w Strykowie	kawaler	Strykowo
14	Michał	Hampel	robotnik	12.09.1883	32	Strykowo	fornal Jakub Hampel †, ostatnio zam. w Strykowie, i Joanna Wojnowska, zam. w Strykowie	żonaty z Anną Ludwig	Strykowo
15	Marcin	Kaczmarek	robotnik	12.09.1886	29	Wronczyn	chałupnik Idzi Kaczmarek i Elżbieta Szymańska, oboje zam. we Wronczynie	kawaler	Wronczyn
16	Johann Gustav	Kadoch	fornal	27.03.1872	42 lata 9 m-cy	Otusz pow. Grodzisk	robotnik Gottfried Kadoch †, ostatnio zam. w Otuszu i Karoline Golz, zam. w Otuszu	żonaty z Emilie Jansch	Strykowo
17	Stanisław	Kowalak	kierowca	14.04.1882	34	Zaparcin	wymiernik Tomasz Kowalak i Antonina Stawna, oboje zam. w Zaparcinie	żonaty ze Stanisławą Fajfer	Modrze
18	Edmund	Kruszewski	ogrodnik [lub zagrodnik]	13.11.1887	28	Borek pow. Koźmin	murarz Franciszek Kruszewski i Stanisława Jakrzewska, oboje zam. w Borcu	żonaty z Antoniną Dupczyńską	Strykowo
19	Michał	Krzyżaniak	górnik	27.10.1894	22	Wągrowiec	włodarz Jan Krzyżaniak i Franciszka Konieczna, oboje zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
20	Ignacy	Książek	robotnik	10.07.1896	20	Modrze	robotnik Paweł Książek i Marianna Walkowiak, oboje zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
21	Jan	Kubicki	robotnik	12.05.1891	23	Zaparcin pow. Poznań Zachód	chałupnik Jan Kubicki i Marianna Krupa, oboje zam. w Starym Dymaczewie	kawaler	Zaparcin
22	Richard	Kühn ⁵	nauczyciel	[ok. 1890]	25	Berlin	urzędnik magistracki Wilhelm Kühn i Johanna Christoph, oboje zam. w Berlinie	kawaler	Modrze
23	Stanisław	Langa	robotnik	30.08.1893	22	Sapowice pow. Poznań Zachód	robotnik Marcin Langa †, ostatnio zam. w Strykowie, i Agnieszka Paczyńska zam. w Strykowie	kawaler	Strykowo
24	Piotr	Laufer	robotnik	25.06.1890	28	Srocko Małe	robotnik Marcin Laufer i Maria Włodarczak, oboje zam. w Srocku Małym	żonaty z Apolonią Strykowską	Srocko Małe
25	Ludwik	Maik	robotnik fabryczny	25.08.1893	23	Modrze	wymiernik Michał Maik i Rozalia Haryk, oboje zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
26	Józef	Majchrzak	robotnik w koksowni	01.07.1889	26	Wronczyn	gospodarz Franciszek Majchrzak †, ostatnio zam. we Wronczynie, i Agnieszka Adamska, zam. we Wronczynie	żonaty z Apolonią Gawron	Wronczyn
27	Walenty	Majchrzak	gospodarz rolny	03.02.1878	38	Wronczyn	wymiernik Franciszek Majchrzak †, ostatnio zam. we Wronczynie, i Agnieszka Adamska, zam. we Wronczynie	żonaty z Marianą Przybylską	Wronczyn

⁴ Nie udało mi się zlokalizować tej miejscowości. Być może chodzi o Folembay.

⁵ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Warméville [Francja]: sektor 1, grób 935 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

⁶ Na liście strat znajduje się informacja, że Richard Kühn uległ śmiertelnemu wypadkowi.

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje					
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie				
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona	
muszkieter	8 kompania 64. Pułku Piechoty	3	23.01.1915	14.09.1914	w walkach pod Folempriel [?] ⁴ we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 239/1891	Preußen 60	143	25.10.1914	1820	
grenadier	6 kompania 12. Pułku Grenadierów	36	16.08.1916	22.05.1916	w walkach na północ od Verdun we Francji	po południu, godziny nie ustalono	z odniesionych ran	USC Głuchowo, 110/1895	Preußen 559	1020	20.06.1916	13007	
strzelec landwery	4 kompania 4. Magdeburgskiego Batalionu Strzelców	31	08.05.1915	18.02.1915	w walkach pod Krajkowem [Polska]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 96/1883	Preußen 171	397	11.03.1915	5223	
rezerwista	9 kompania 6. Pułku Grenadierów	45	26.07.1915	03.07.1915	w walkach pod St. Rémy we Francji	22:45	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 141/1886	Preußen 278	594	19.07.1915	7681	
gefrajter	3 kompania batalionu piechoty landszturmu Poznań I	60	28.12.1914	19.12.1914	I Lazaret Rezerwowy Gorlice [Görlitz]	02:30	ostre zatrucie alkoholem, osłabienie mięśnia sercowego	par. ew. Buk, nr 25/1872	Preußen 118	304	06.01.1915	4046	
kierowca	26. Kolumna Samochodowa Kawalerii	8	06.03.1916	20.09.1915	I Lazaret Forteczny Poznań	12:30	na czerwonkę	USC Modrze, nr 49/1882	Preußen 360	747	22.10.1915	9537	
podoficer	7 kompania 7. Pułku Piechoty Landwery	58	2.10.1915	24.08.1915	w walkach pod Bobinką w Rosji [Białoruś]	nie ustalono	z odniesionych ran (postrzał w głowę)	USC Borek, nr 211/1887	Preußen 331	692	18.09.1915	8840	
muszkieter	2 kompania 378. Pułku Piechoty	51	25.11.1916	23.09.1916	w walkach pod Kowlem w Rosji [Ukraina]	1:00	z odniesionych ran	par. Wągrowiec, nr 127/1894	Preußen 669	1229	26.10.1916	15832	
muszkieter	1 kompania 7. Rezerwowego Pułku Piechoty	43	24.10.1916	28.09.1916	bitwa nad Stochodem w Rosji [Ukraina]	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 70/1896	Preußen 661	1211	17.10.1916	15576	
rezerwista	3 kompania 57. Pułku Piechoty	46	12.10.1914	17.09.1914	w walkach pod Brimont we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 39/1891	Preußen 59	138	24.10.1914	1760	
gefrajter	5 bateria 50. Rezerwowego Pułku Artylerii Polowej	63	15.11.1915	23.10.1915	w walkach we Francji ⁶	nie ustalono	z odniesionych ran	-	Preußen 377	782	11.11.1915	10059	
muszkieter	12 kompania 336. Pułku Piechoty	69	17.12.1915	13.09.1915	w walkach pod Zblanami w Rosji [Białoruś]	11:00	z odniesionych ran	USC Sapowice, nr 59/1893	Preußen 380	788	15.11.1915	10146	
kanonier	2 bateria 68. Batalionu Artylerii Pieszej	14	17.05.1919	17.11.1918	lazaret rezerwowy w Gelsenkirchen [Niemcy]	3:00	zapalenie płuc	par. Modrze, nr 76/1890	-	-	-	-	
gefrajter	8 kompania 52. Rezerwowego Pułku Piechoty	38	26.08.1916	25.07.1916	w walkach pod Wólką Porską w Rosji [Ukraina]	1:00	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 106/1893	Preußen 611	1111	19.08.1916	14202	
rezerwista	11 kompania 47. Pułku Piechoty	72	28.12.1915	07.11.1915	w walkach pod Tahure we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 72/1889	Preußen 410	837	21.12.1915	10777	
muszkieter	6 kompania 35. Rezerwowego Pułku Piechoty	44	26.10.1916	07.09.1916	w walkach pod Kekkau [Kekava] w Rosji [Łotwa]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 23/1878	Preußen 637	1163	19.09.1916	14909	

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
28	Antoni	Matecki ⁷	mistrz kołodziejski	06.01.1887	30	Wronczyn pow. Poznań Zachód	kołodziej Ignacy Matecki †, ostatnio zam. w Wojnowicach, i Marianna Milczyńska, zam. w Wojnowicach	żonaty ze Stanisławą Klorek	Modrze
29	Stanisław	Matuszczak	kowal	07.11.1893	24	Zaparcin	chałupnik Franciszek Matuszczak i Maria Kucharzewska, oboje zam. w Zaparcinie	kawaler	nieznane
30	Stanisław	Muszyński	robotnik	08.05.1898	20	Zaparcin	robotnik Stefan Muszyński i Franciszka Nowicka, oboje zam. we Wronczynie	kawaler	Wronczyn
31	Andrzej	Napierała	górnik	11.11.1891	24	Wronczyn	robotnik Wojciech Napierała i Agnieszka Szajek, oboje zam. we Wronczynie	kawaler	Wronczyn
					27				
32	Józef	Napierała	robotnik	13.03.1894	24	Wronczyn	robotnik Wojciech Napierała, zam. we Wronczynie, i Agnieszka Szajek †, ostatnio zam. we Wronczynie	kawaler	Wronczyn
33	Józef	Nowak ⁹	gospodarz rolny	04.03.1879	38	Strykowo	gospodarz Michał Nowak † i Agnieszka Rzep †, oboje ostatnio zam. w Strykowie	żonaty z Balbiną Woźniczka	Strykowo
34	Kazimierz	Nowak	robotnik	12.01.1898	20	Szaradowo pow. Szubin	włodarz Jakub Nowak i Katarzyna Kuśba, oboje zam. w Ossowcu	kawaler	Modrze
35	Walenty	Okuniewski	robotnik	04.02.1877	38	Gołszyn pow. Oborniki	fornal Michał Okuniewski i Józefa Jankowska, oboje zam. w Żernikach	żonaty z Franciszką Banaszka	Zaparcin
36	Michał	Olejniczak	szewc	22.09.1893	22	Zamysłowo pow. Poznań Zachód	robotnik Jan Olejniczak i Marianna Prac, oboje zam. w Srooku Małym	kawaler	Srocko Małe
37	Józef Paweł Eulogiusz	Paczkowski ¹⁰	nauczyciel	11.03.1891	27	Bydgoszcz	pośrednik generalny Paweł Paczkowski i Waleria Sobczyńska, oboje zam. w Bydgoszczy	kawaler	Strykowo
38	Andrzej	Piątek	robotnik	10.11.1887	28	Modrze	robotnik Marcin Piątek †, ostatnio zam. w Modrzu, i Wiktoria Szara, zam. w Modrzu	żonaty z Marianną Tertoń	Modrze
39	Stanisław	Przybylski	rzeźnik	06.04.1893	22	Wronczyn	gospodarz rolny Michał Przybylski i Michalina Augustyniak, oboje zam. we Wronczynie	kawaler	Wronczyn
40	Walenty	Przybyła	robotnik rolny	22.01.1892	25	Gościeszyn pow. Babimost	włodarz Stanisław Przybyła i Magdalena Świniarek, oboje zam. w Zdrojowie pow. Babimost	żonaty z Antoniną Głowacką	Strykowo

⁷ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Halluin [Francja]: sektor 3, grób 214 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

⁸ Dzisiejsza nazwa tej miejscowości to Erquinghem-Lys.

⁹ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Briulles-sur-Meuse [Francja]: sektor 3, grób 43 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

¹⁰ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Montdidier [Francja]: sektor 1, grób 184 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

¹¹ Na liście strat znajduje się informacja, że Stanisław Przybylski zmarł w niewoli. W archiwum Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża zachowały się dokumenty poświadczające poszukiwanie zaginionego przez ojca wraz z odpowiedzią, że syn „przypuszczalnie poległ podczas bitwy pod Verdun na brzegu Mozeli w czerwcu 1915 roku” (<https://grandeguerre.icrc.org>, dostęp: 06.04.2018). Miejscowości wymienionej w akcie zgonu nie udało mi się zlokalizować.

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
zastępca oficera	1. kompania karabinów maszynowych 225. Rezerwowego Pułku Piechoty	66	18.12.1917	03.11.1917	w walkach o Ghe-luvelt we Francji [Belgia]	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 14/1887	Preußen 1011	1743	11.12.1917	22025
gefrajter	2 kompania 369. Pułku Piechoty	42	20.08.1918	10.04.1918	w walkach pod Erquingham ⁸ [Francja]	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 141/1893	Preußen 1167	1960	19.06.1918	24408
muszkieter	5 kompania 46. Pułku Piechoty im. Hrabiego Kirchbacha (1 Dolnośląski)	44	23.08.1918	07.07.1918	lazaret rezerwowy Szpitala Krajowego w Paderborn [Niemcy]	11:30	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 70/1898	Preußen 1219	2057	19.08.1918	25709
muszkieter	5 kompania 269. Rezerwowego Pułku Piechoty	43	20.07.1915	09.05.1915	w walkach pod Hatscho w Rosji	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 111/1891	Preußen 268	576	07.07.1915	7452
		26	17.05.1918		w walkach pod Haczowem w Rosji [Polska]							
muszkieter	11 kompania 345. Pułku Piechoty	29	24.05.1918	24.02.1918	w walkach pod Pskowem w Rosji	21:30	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 37/1894	Preußen 1170	1966	22.06.1918	24502
landszturmista	12 kompania 155. Pułku Piechoty	14	03.04.1917	28.01.1917	w walkach na wzgórzu Toter Mann na północ od Verdun [Francja]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 25/1879	Preußen 762	1375	17.02.1917	17599
kanonier	II oddział 20. Pułku Artylerii Polowej	38	18.07.1918	28.03.1918	w walkach pod Bayonvillers [Francja]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Zalesie, nr 4/1898	Preußen 1130	1880	04.05.1918	23406
szeregowiec	3 kompania 37. Pułku Piechoty Landwery	71	28.12.1915	21.09.1915	w walkach pod Cieszewłą w Rosji [Białoruś]	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Oborniki, nr 36/1877	Preußen 375	777	09.11.1915	9983
pionier	2 kompania polowa 29. Pułku Pionierów	65	29.11.1915	11.08.1915	w walkach pod Bois de la Grurie we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 162/1893	Preußen 312	656	27.08.1915	8408
podoficer	2 bateria 66. Rezerwowego Pułku Artylerii Polowej	24	29.04.1918	11.04.1918	w walkach we Francji	14:30	z odniesionych ran	USC Bydgoszcz-miasto, nr 264/1891	Preußen 1272	2163	19.10.1918	27074
rezerwista	5 kompania 268. Pułku Piechoty	59	12.10.1915	28.08.1915	w walkach pod Lachzycami w Rosji [Białoruś]	nie ustalono	z odniesionych ran (postrzał w głowę)	par. Modrze, nr 161/1887	Preußen 349	725	09.10.1915	9256
fizylier	9 kompania 7. Pułku Grenadierów	39	07.08.1917	22.06.1915	w lesie od strony Polezoise [?] we Francji ¹¹	23:00	nieznana	par. Modrze, nr 36/1893	Preußen 697	1285	29.11.1916	16579
podoficer	1 kompania karabinów maszynowych 395. Pułku Piechoty	62	11.11.1917	20.09.1917	w walkach we Flandrii we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Gościeszyn, nr 5/1892	Preußen 974	1686	27.10.1917	21349

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
41	Marcin	Rybarski	murarz	30.10.1892	26	Srocko Małe	gospodarz Wojciech Rybarski, zam. w Srocku Małym, i Katarzyna Urbaniak †, ostatnio zam. w Srocku Małym	kawaler	Srocko Małe
42	Adam	Simiński ¹²	piekarz	23.12.1895	22	Grodzisk	kupiec Marceli Simiński i Agnieszka Otto, oboje zam. w Grodzisku	kawaler	Modrze
43	Jan	Skotarczak	parobek	29.05.1894	21	Brodnica pow. Śrem	robotnik Michał Skotarczak i Agnieszka Książek, oboje zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
44	Kacper	Suchora ¹³	gospodarz rolny	28.12.1898	20	Modrze	gospodarz Bartłomiej Suchora i Józefa Przybylska, oboje zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
45	Wojciech	Szała	furman	08.01.1882	34	Plewiska pow. Poznań Zachód	robotnik Walenty Szała †, ostatnio zam. w Rosnowie, i Antonina Baranowska, zam. w Rosnowie	żonaty z Wiktorią Schöneich	Strykowo
46	Józef	Szydłowski ¹⁴	robotnik	18.06.1889	28	Wronczyn	robotnik Stefan Szydłowski †, ostatnio zam. we Wronczynie, i Barbara Nowak, zam. we Wronczynie	żonaty z Katarzyną Błaszyk	Modrze
47	Franciszek	Szymkowiak	syn gospodarski	02.12.1894	23	Srocko Małe	gospodarz Szymon Szymkowiak i Katarzyna Motylak, oboje zam. w Srocku Małym	kawaler	Srocko Małe
48	Jan	Śpiewak	robotnik	15.12.1893	24	Buk pow. Grodzisk	robotnik Mikołaj Śpiewak †, ostatnio zam. w Buku, i Józefa Grzeszkowiak †, ostatnio zam. w Modrzu	kawaler	Modrze
49	Kacper	Tertoń ¹⁵	robotnik	30.12.1886	31	Modrze	robotnik Wojciech Tertoń, zam. w Modrzu, i Michalina Kabat †, ostatnio zam. w Modrzu	żonaty z Agnieszką Piątek	Modrze
50	Wojciech	Tomczak ¹⁶	syn gospodarski	19.04.1895	23	Twardowo	gospodarz Wawrzyniec Tomczak i Elżbieta Bródka, oboje zam. w Twardowie	kawaler	Twardowo
51	Ignacy	Trzybiński	robotnik	02.07.1895	21	Strykowo	gospodarz Marcin Trzybiński i Julia Skotarek, oboje zam. w Strykowie	kawaler	Strykowo
52	Stanisław	Urbaniak	robotnik kolejowy	13.08.1894	22	Strykowo	robotnik Antoni Urbaniak i Magdalena Gawron, oboje zam. w Strykowie	kawaler	Strykowo
53	Andrzej	Włodarczak	robotnik	30.10.1897	21	Srocko Małe	robotnik Andrzej Włodarczak i Katarzyna Rybarska, oboje zam. w Srocku Małym	kawaler	Srocko Małe
54	Piotr	Wróbel	robotnik	28.06.1884	31	Bieczyny pow. Kościan	robotnik Józef Wróbel i Marianna Zielińska, oboje zam. w Jasieniu pow. Kościan	żonaty z Franciszką Kasperczak	Modrze
55	Jan	Zandecki	górnik	23.08.1893	24	Wronczyn	robotnik Idzi Zandecki i Katarzyna Kędzióra, oboje zam. we Wronczynie	kawaler	Wronczyn

¹² Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Lens-Sallaumines [Francja]: sektor 5, grób 40 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

¹³ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Warméville [Francja]: sektor 1, grób 56 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

¹⁴ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Montaigu II [Francja]: grób 6 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

¹⁵ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Neuville-St.Vaast [Francja]: sektor 23, grób 1083 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

¹⁶ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Maissemy [Francja]: sektor 1, grób 206 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
muszkieter	6 kompania 228. Rezerwowego Pułku Piechoty	14	03.03.1918	05.12.1917	w walkach pod Bourlon we Francji	3:15	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 111/1892	Preußen 1038	1779	15.01.1918	22455
fizylier	6 kompania 35. Pułku Fizylierów	31	16.06.1917	21.04.1917	w walkach pod Lens we Francji	21:30	z odniesionych ran	USC Grodzisk Wlp., nr 491/1895	Preußen 830	1449	10.05.1917	18445
muszkieter	2 kompania 19. Pułku Piechoty	57	28.09.1915	20.06.1915	w walkach pod Côtes Lorraines we Francji	17:30	z odniesionych ran	USC Żabno, nr 104/1894	Preußen 281	600	22.07.1915	7751
muszkieter	7 kompania 154. Pułku Piechoty	5	10.02.1919	07.10.1918	w walkach pod Isles we Francji	4:00	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 122/1898	Preußen 1381	2354	05.03.1919	29465
rezerwista zapasowy	4 kompania 98. Rezerwowego Pułku Piechoty	57	14.12.1916	25.09.1916	w walkach na północ od Alloines [?] we Francji	17:00	z odniesionych ran	USC Dąbrówka, nr 4/1882	Preußen 662	1213	18.10.1916	15613
gefrajter	1 kompania polowa 5. Batalionu Pionierów	28	29.05.1917	14.05.1917	w walkach na wzgórzach Buriense [?] we Francji	przed południem, godziny nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 71/1889	Preußen 861	1507	17.06.1917	19167
muszkieter	2 kompania 19. Pułku Piechoty Landwery	65	13.12.1917	24.08.1915	w walkach w Rosji	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 156/1894	Preußen 978	1692	01.11.1917	21426
muszkieter	6 kompania 154. Pułku Piechoty	46	04.09.1917	31.07.1917	w walkach we Flandrii we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Buk, nr 372/1893	Preußen 1095	1838	22.03.1918	22987
rezerwista	4 kompania 19. Rezerwowego Pułku Piechoty	30	11.06.1917	11.05.1917	w walkach pod Biache we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 5/1887	Preußen 851	1487	06.06.1917	18902
gefrajter	6 kompania 230. Rezerwowego Pułku Piechoty	23	27.04.1918	22.03.1918	w walkach pod St. Emilie we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 45/1895	Preußen 1140	1902	17.05.1918	23646
muszkieter	5 kompania 256. Rezerwowego Pułku Piechoty	24	07.06.1916	18.09.1915	w walkach pod Wolgą [Wółką?] w Rosji	17:00	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 83/1895	Preußen 384	797	20.11.1915	10267
muszkieter	9 kompania 218. Pułku Piechoty	59	16.12.1916	10.11.1916	w walkach pod Horodyszczem w Rosji [Białoruś]	17:30	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 94/1894	Preußen 694	1278	25.11.1916	16494
szeregowiec piechoty morskiej	7 kompania 2. Pułku Piechoty Marynarki	68	29.11.1918	05.04.1918	w walkach pod St. Albert we Francji	nie ustalono	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 133/1897	Marine 147	1931	03.06.1918	24022
szeregowiec	10 kompania 46. Pułku Piechoty Landwery	51	03.09.1915	31.01.1915	w walkach w Rosji	nie ustalono	z odniesionych ran	USC Głuchowo, nr 54/1884	Preußen 154	371	19.02.1915	4921
gefrajter	7 kompania 3. Pułku Grenadierów Gwardii im. Królowej Elżbiety	44	30.08.1917	19.07.1917	w walkach pod Craonne we Francji	17:30	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 99/1893	Preußen 908	1577	11.08.1917	20039

II. Wykaz sporządzony na podstawie rejestrów zgonów USC w Stęszewie (1914–1934)

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
1	Antoni	Adamski	robotnik fabryczny	27.09.1896	19	Dymaczewo Nowe	mistrz szewski Antoni Adamski † i Paulina Smoczyk, zam. w Dymaczewie Nowym	kawaler	Dymaczewo Nowe
2	Maksymilian	Adamski	kucharz	08.09.1890	28	Będlewo pow. Poznań Zachód	woźnica Jakub Adamski i Marianna Kaszub, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
3	Michał	Alejski	seminarzysta	16.05.1896	22	Stęszew	mistrz piekarski Józef Alejski i Julianna Weychan, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
4	Andrzej	Bañdurski	robotnik	05.11.1895	21	Zielątkowo pow. Oborniki	robotnik Józef Bandurski i Anna Piechowiak, zam. w Wielkiej Wsi	kawaler	Wielka Wieś
5	Sylwester	Baraniak	robotnik	30.12.1890	23	Witobel pow. Poznań Zachód	niezamężna Józefa Baraniak, obecnie zamężna Krygier, zam. w Stęszewie	żonaty z Jadwigą Zandecą	Oberhausen, Steinstrasse 1 [Niemcy]
6	Mateusz	Bekas¹⁹	gospodarz	18.02.1871	44	Ławica	gospodarz Ignacy Bekas † i Marianna Urbaniak, zam. w Ławicy	żonaty z Magdaleną Frąszczak	Trzebaw
7	Feliks	Błachowski	murarz	13.04.1883	31	Puszczykowo pow. Śrem	robotnik Józef Błachowski i Franciszka Potocka, zam. w Puszczykowie	żonaty z Jadwigą Firley	Dymaczewo Stare
8	Franciszek	Błajek	listonosz	[ok. 1881]	33	Hötensleben ²⁰ pow. Neuhaldensleben [Niemcy]	Wojciech Błajek i Michalina Olech, miejsce zamieszkania nieznane	żonaty z Martą Buszkowiak	Stęszew
9	Jan	Błaszczyk	robotnik	17.06.1882	33	Stare Borówko	robotnik Wawrzyniec Błaszczyk i Franciszka Matuszczak, zam. w Będlewie	żonaty z Jadwigą Turkowiak	Będlewo
10	Marcin	Bober	robotnik kolejowy	28.10.1892	22	Wielka Wieś pow. Poznań Zachód	Franciszek Bober i Michalina Podeszwa	-	Dębno
11	Otto	Bober²¹	robotnik kolejowy	13.05.1891	25	Komorniki	cieśla Adolf Bober i Emilie Marquardt, zam. w Dymaczewie Starym	kawaler	Dymaczewo Stare
12	Marcin	Bocian²²	robotnik	15.11.1899	18	Mrowino pow. Poznań Zachód	robotnik Andrzej Bocian i Eleonora Madaj, zam. w Dębienku	kawaler	Dębienko
13	Józef	Borowiak	gospodarz rolny	25.02.1894	22	Dębno	gospodarz rolny Piotr Borowiak i Maria Czyż, zam. w Dębnie	kawaler	Dębno
14	Jan	Bródka	dozorca	20.01.1890	26	Będlewo	gospodarz Walenty Bródka i Marianna Buchwald, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
15	Michał	Bródka	robotnik	27.09.1879	36	Będlewo	palacz Marcin Bródka i Łucja Kęsicka	żonaty z Marianą Nowak	Bolesławice

¹⁷ Na liście strat znajduje się informacja, że Antoni Adamski zmarł w rezerwowym lazarecie polowym.

¹⁸ Prawdopodobnie chodzi o rumuńską wieś Lespezi w pobliżu Bacau.

¹⁹ W pierwszym z aktów zgonów znajduje się adnotacja urzędnika: „dzieci żyją, zawiadomienie dostarczone”, zaś w drugim: „pochowany w Nerczyńsku na Syberii”.

²⁰ Na liście strat znajduje się informacja, że Franciszek Błajek urodził się w Neubau koło Magdeburga.

²¹ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Ville-Devant-Chaumont [Francja]: sektor 1, grób 315 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

²² Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Menen [Belgia]: sektor G, grób 2023 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

²³ Być może chodzi o miejscowość La Bassée.

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
muszkieter	12 kompania 78. Rezerwowego Pułku Piechoty	105	08.12.1916	21.07.1916	w walkach pod Verdun [Francja] ¹⁷	16:30	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 167/1896	Preußen 497	1067	27.07.1916	13597
rezerwista	1 kompania 155. Pułku Piechoty	114	30.10.1918	18.07.1918	w walkach pod Port-à-Binson [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 169/1890	Preußen 1267	2153	14.10.1918	26950
podoficer	1 bateria 43 Batalionu Artylerii Pieszej	84	10.09.1918	13.08.1918	w walkach na południowy zachód od Dives [Francja]	21:00	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 87/1896	-	-	-	-
muszkieter	1 kompania 189. Pułku Piechoty	35	29.03.1917	19.12.1916	w walkach na wzgórzach wsi Lespedii [?] ¹⁸	-	z odniesionych ran	USC Maniewo, nr 75/1895	Preußen 733	1337	13.01.1917	17129
rezerwista	1 kompania 82 batalionu zapasowego	7	14.01.1915	23.09.1914	w walkach na Wzgórzu 717 pod Senones we Francji	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 1/1891	Preußen 55	123	20.10.1914	1532
landszturmista	1 kompania Batalionu Landszturmu Görlitz I	43	14.04.1917	25.09.1915	Nerczyńsk w Rosji, w niewoli	nie podano	-	par. Skórzewo, nr 20/1871	Preußen 797	1413	30.03.1917	18051
		101	08.11.1923									
landwe-rzysta	2 kompania 110. Pułku Grenadierów im. Cesarza Wilhelma I (2 Badeński)	12	08.02.1916	09.03.1915	w walkach pod Ablain [Francja]	10:00	z odniesionych ran	USC Mosina, nr 76/1883	Preußen 206	462	23.04.1915	6045
szeregowy	10 kompania 37. Pułku Piechoty Landwery	14	28.01.1915	10.10.1914	w walkach pod Kochanowem w Rosji [Polska]	-	z odniesionych ran	-	Preußen 280	598	21.07.1915	7731
szeregowy	1 kompania 220. Rezerwowego Pułku Piechoty	155	01.12.1915	04.09.1915	81 Rezerwowo Lazaret Polowy w Nowosiólkach	ok. 15:55	z odniesionych ran	USC Czempin, nr 95/1882	Preußen 371	770	04.11.1915	9871
fizylier	4 kompania 37. Pułku Fizylierów	26	13.02.1915	22.08.1914	w walkach pod Ville-au-Montois we Francji	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 169/1892	Preußen 24	23	14.09.1914	146
wicefeldfel rezerwy	4 kompania 398. Pułku Piechoty	39	30.03.1917	04.12.1916	w walkach pod Douaumont [Francja]	20:30	z odniesionych ran	USC Wiry, nr 126/1891	Preußen 733	1337	13.01.1917	17129
muszkieter	7 kompania 72. Pułku Piechoty	126	11.11.1918	06.08.1918	w walkach na południe od Basseye ²³ [Francja]	23:00	z odniesionych ran	par. Cerekwica, nr 118/1899	Preußen 1242	2103	14.09.1918	26262
rekrut zapasowy	5 kompania 167. Pułku Piechoty (1 Górnoalzański)	36	29.03.1917	12.02.1917	w walkach pod Ozierkami [Ukraina]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 38/1894	Preußen 792	1407	24.03.1917	17988
landszturmista	1 kompania 74. Pułku Piechoty Landwery	7	21.01.1917	22.10.1916	w walkach pod Grandecourt [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 13/1890	Preußen 693	1276	24.11.1916	16459
szeregowy	12 kompania 37. Pułku Piechoty Landwery	141	30.10.1915	11.10.1914	w walkach pod Nową Aleksandrią [Puławy, Polska]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 194/1879	-	-	-	-

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
16	Hermann Otto	Buchna	nauczyciel	14.11.1875	41	Darzlubie pow. Puck	nauczyciel Julius Jacob Buchna † i Pauline Domsta, zam. w Chmielnikach	kawaler	Chmielniki
17	Stanisław	Chrust	robotnik	03.05.1884	31 lat 9 miesięcy	Łódź pow. Poznań Zachód	robotnik dniówkowy Franciszek Chrust i Anna Mańczak	żonaty z Marianną Burlagą	Witobel
18	Stanisław	Cielewicz	czeladnik murarski	02.10.1895	20	Stęszew	mistrz murarski Stanisław Cielewicz i Antonina Maryańska, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
19	Stanisław	Cielewicz ²⁵	piekarz	19.09.1898	19	Stęszew	pracznica Marianna Cielewicz, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
20	Józef	Dominiński ²⁶	robotnik fabryczny	02.02.1878	40	Dopiewiec pow. Poznań Zachód	robotnik Józef Dominiński i Jadwiga Murkowska, oboje zam. w Rosnówku	żonaty z Antoniną Dupską	Trzebaw
21	Michał	Fabiś	górnik	23.09.1897	21	Zaparcin pow. Poznań Zachód	handlarz artykułami spożywczymi Ignacy Fabiś i Agnieszka Kurpisz, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
22	Gustav Paul	Franzke	-	15.11.1890	24	Komorniki pow. Poznań Zachód	owczarz Rudolf Franzke i Hulda Kramer, zam. w Chmielnikach	kawaler	Chmielniki
23	Stanisław	Garczyński	robotnik fabryczny	02.05.1897	20	Czapury	robotnik Wawrzyniec Garczyński i Maria Plenzler, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
24	Józef	Gawron	woźnica	20.02.1895	23	Będlewo-majątek pow. Poznań Zachód	robotnik Szczepan Gawron i Małgorzata Pilarska, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
25	Wawrzyniec	Gawron	rzeźnik	01.08.1897	20	Kąkolowo pow. Grodzisk	gospodarz rolny Stanisław Gawron i Antonina Mrozkowiak, zam. w Dymaczewie Nowym	kawaler	Dymaczewo Nowe
26	Wacław	Górkiewicz	czeladnik piekarski	19.9.1892	22	Stęszew	mistrz młynarski Teodor Górkiewicz † i Marianna Przybecka, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
27	Antoni	Grembowicz	robotnik	05.06.1890	24	Stęszew	robotnik Tomasz Grembowicz i Magdalena Danialak, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
28	Władysław	Gromada ²⁸	rębacz kamieni	16.10.1885	29	Zadory pow. Kościan	robotnik Michał Gromada i Apolonia Kluczyńska, zam. w Dymaczewie Nowym	żonaty z Marią Wojnowską	Dymaczewo Nowe
29	Andrzej	Grzybowski	robotnik	01.11.1894	21	Trzebaw	robotnik Józef Grzybowski i Agnieszka Trybuś	kawaler	Trzebaw
30	Stanisław	Hamrol	robotnik rolny	30.10.1895	22	Dębienko pow. Poznań Zachód	gospodarz Józef Hamrol i Marianna Baraniak, zam. w Dębienku	kawaler	Dębienko
31	Stefan	Hanczewski ²⁹	pomocnik handlowy	26.07.1897	20	Stęszew	mistrz ślusarski Józef Hanczewski i Jadwiga Krzyżogórska, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew

²⁴ Na liście strat znajduje się informacja, że Stanisław Chrust zmarł z powodu choroby.

²⁵ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Vauxbuin [Francja]: sektor 1, grób 86 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

²⁶ W akcie zgonu znajduje się adnotacja urzędnika: „2 dzieci, zawiadomienie dostarczone”.

²⁷ Obecnie Bałta Ratei (nad rzeką Putną).

²⁸ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Troyon [Francja]: sektor 3, grób 63 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

²⁹ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Hooglede [Belgia]: grób 6628 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

³⁰ Obecnie Westrozebeke.

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
podoficer	5 kompania 36. Pułku Piechoty Landszturmu	55	26.05.1917	29.12.1916	w walkach pod Maguricei (Wzgórze 981) w górach Bereczker [Rumunia]	-	z odniesionych ran	USC Darz-lubie, nr 82/1975	Preußen 812	1428	19.04.1917	18200
rekrut landszturmu	2 kompania 7. Pułku Piechoty Landwery	33	28.04.1916	17.02.1916	I Lazaret Rezerwowy w Legnicy ²⁴ [Polska]	21:30	-	USC Sęszew, nr 91/1884	Preußen 617	1123	26.08.1916	14356
fizylier	6 kompania 35. Pułku Fizylierów	9	28.01.1916	15.11.1915	w walkach pod Wzgórzem 199 na północ od Massiges w Szampanii [Francja]	między 20:00 a 21:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 189/1895	Preußen 391	811	29.11.1915	10445
fizylier	9 kompania 7. Pułku Grenadierów	74	13.08.1918	28.05.1918	w walkach pod Vregny [Francja]	21:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 71/1898	Preußen 1198	2019	25.07.1918	25228
lanszturmista	9 kompania 184. Pułku Piechoty	66	20.07.1918	16.08.1917	w walkach pod Ypres [Belgia]	-	z odniesionych ran	USC Konarzewo, 10/1878	Preußen 1161	1946	12.06.1918	24221
marynarz artylerzysty	Cesarskie Dowództwo Oddziału Obrony Przeciwlotniczej	102	22.10.1918	20.07.1918	w walkach pod Villeneuve [Francja]	18:30	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 111/1897	Marine 158	2124	26.09.1918	26561
muszkieter	12 kompania I batalionu zapasowego 158. Pułku Piechoty	33	03.03.1915	16.11.1914	Essen w Zagłębiu Ruhry, w lazarecie rezerwowym	23:45	z odniesionych ran	USC Wiry, nr 234/1890	Preußen 141	353	04.02.1915	4685
rekrut zapasowy	2 kompania 18. Rezerwowego Batalionu Strzelców	90	14.09.1917	29.07.1917	w walkach pod Roztokami [Ukraina]	-	z odniesionych ran	par. Głuszyna, nr 65/1897	Preußen 934	1617	11.09.1917	20523
fizylier	11 kompania 7. Pułku Grenadierów	73	13.08.1918	28.05.1918	w walkach pod Vregny [Francja]	12:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 40/1895	Preußen 1198	2019	25.07.1918	25229
muszkieter	4 kompania 253. Pułku Piechoty	113	31.12.1917	20.08.1917	w walkach pod Baltaretul ²⁷ [Rumunia]	między 09:00 a 10:00	z odniesionych ran	USC Separowo, nr 85/1897	Preußen 948	1645	27.09.1917	20874
grenadier	4 kompania 8. Pułku Leib-Grenadierów	46	20.08.1915	26.06.1915	w walkach pod Neuville [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 146/1892	Preußen 277	592	17.07.1915	7654
rezerwista	4 kompania 47. Pułku Piechoty (batalion zapasowy)	34	08.03.1915	24.09.1914	w walce pod Bois de Lamorville [Francja]	15:20	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 103/1890	Preußen 57	130	22.10.1914	1639
grenadier	5 kompania 6. Pułku Grenadierów	135	18.10.1915	23.06.1915	w walkach pod Dommartin [Francja]	18:30	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 119/1885	Preußen 267	573	06.07.1915	7410
grenadier	6 kompania 262. Rezerwowego Pułku Piechoty	1	07.01.1916	02.09.1915	lazaret wojenny w Wylkowyszkach [Litwa]	23:55	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 183/1894	Preußen 346	720	06.10.1915	9202
fizylier	1 kompania 35. Pułku Fizylierów	78	22.08.1918	30.03.1918	w walkach na wschód od Hamel [Francja]	ok. 12:20	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 212/1895	Preußen 1134	1888	10.05.1918	23493
kanonier	37 Bateria Ciężkich Haubic 15 cm	115	31.12.1917	25.11.1917	w walkach pod Westroosebeke ³⁰ we Flandrii [Belgia]	ok. 20:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 114/1897	Preußen 1022	1757	24.12.1917	22192

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
32	Edmund	Hołoga ³¹	rzeźnik	19.10.1882	35	Stęszew	gospodarz rolny Kazimierz Hołoga † i Eufrozyna Szyfter, zam. w Steszewie	kawaler	Stęszew
33	Wojciech	Idziak	robotnik	13.04.1872	42	Zamysłowo	Stefan Idziak i Katarzyna Baranowska	żonaty z Agnieszką Narożną	Stęszew
34	Jan	Jablecki ³²	ślusarz	26.06.1894	22	Stęszew	mistrz kowalski Tomasz Jablecki i Marianna Fajkowska, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
35	Otto	Jähnsch	kowal	03.02.1890	25	Witobel	owczarz August Jähnsch † i Auguste Schmiedtchen, zam. w Berlinie	kawaler	Witobel
36	Władysław	Jaszyk	maszynista	14.06.1888	26	Chmielniki	palacz Jan Jaszyk † i Maria Grzybowska	kawaler	Chmielniki
37	Franciszek	Jazbor ³³	robotnik	13.11.1892	24	Zamysłowo	robotnik Józef Jazbor i Magdalena Adamska, zam. w Zamysłowie	kawaler	Zamysłowo
38	Jakub	Jerzyk	górnik	05.07.1892	23	Sapowice	Michał Jerzyk † i Anastasia Czaińska, zam. w Witoblu	kawaler	Witobel
39	Ignacy	Józwiak	robotnik	25.01.1884	30	Dębno	gospodarz rolny Andrzej Józwiak i Agnieszka Jackowiak, zam. w Dębnie	kawaler	Dębno
40	Jan	Józwiak	gospodarz rolny	24.12.1898	19	Dębno	gospodarz rolny Andrzej Józwiak i Agnieszka Jackowiak, oboje zam. w Dębnie	kawaler	Dębno
41	Józef	Kaczmarek	robotnik	03.03.1884	30	Józefowo pow. Grodzisk	robotnik Walenty Kaczmarek, zam. w Otuszu i Agnieszka Ciszzyk	żonaty z Marią Nowak	Stęszew
42	Kazimierz	Karpiński ³⁵	czeladnik murarski	15.01.1888	27	Stęszew	przedsiębiorca budowlany Walenty Karpiński i Zofia Piotrowska †, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
43	Mieczysław	Karpiński	kupiec	28.12.1890	26	Stęszew	przedsiębiorca budowlany Walenty Karpiński † i Zofia Piotrowska, † zmarli w Stęszewie	kawaler	Stęszew
44	Franciszek	Klaczewski	robotnik	22.03.1879	37	Stęszew	robotnik Stanisław Klaczewski i Marianna Maćkowiak	żonaty z Jadwigą Kaźmierczak	Stęszew
45	Michał	Klaczewski ³⁸	robotnik fabryczny	05.09.1898	19	Będlewo pow. Poznań Zachód	robotnik Antoni Klaczewski i Antonina Bandurska, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
46	Michał	Kózka ³⁹	gospodarz rolny	29.08.1888	30	Kowalewo pow. Śmigiel	gospodarz rolny Paweł Kózka i Balbina Kaczmarek, zam. w Kowalewie	żonaty z Jadwigą Kluczyńską	Będlewo
47	Józef	Kosmacz ⁴⁰	gospodarz rolny	02.03.1872	41	Słupia pow. Poznań Zachód	robotnik Franciszek Kosmacz i Marianna Walter, zam. w Słupi	żonaty z Antoniną Kocik	Dębno

³¹ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Mangiennes [Francja]: sektor 3, grób 113 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

³² Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Neuville-St. Vaast [Francja]: sektor 17, grób 698 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

³³ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Troyon [Francja]: sektor 3, grób 14 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

³⁴ Nie udało mi się zidentyfikować miejscowości.

³⁵ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Montaigu II [Francja]: grób 184 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

³⁶ Winterberg – niem. nazwa francuskiego płaskowyżu Plateau de Californie.

³⁷ Na liście strat znajduje się informacja, że Franciszek Klaczewski zmarł w wyniku choroby.

³⁸ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Aussonce [Francja]: sektor 2, grób 514 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

³⁹ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Belleau [Francja]: sektor 2, grób 774 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁴⁰ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Menen [Belgia]: sektor P, grób 1267 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
szeregowy	9 kompania 13. Rezerwowego Pułku Piechoty	103	11.11.1917	14.10.1917	na posterunku na zachód od wsi Ornes [Francja]	05:30	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 188/1882	Preußen 989	1708	14.11.1917	21604
gefrajter, landwe-rzysta	4 kompania 46. Pułku Piechoty	34	28.04.1916	18.01.1915	lazaret wojenny w Pabianicach	-	-	par. Sęszew, nr 31/1872	Preußen 148	363	12.02.1915	4814
muszkieter	2 kompania 74. Pułku Piechoty Landwery	8	21.01.1917	09.11.1916	w 7 Lazarecie Połowym w Morchies [Francja]	05:15	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 108/1894	Preußen 708	1303	12.12.1916	16790
pionier	2 kompania 15 Batalionu Pionierów	161	03.12.1915	11.12.1914	w walkach pod Ypres [Belgia]	02:30	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 27/1890	Preußen 119	307	07.01.1915	4086
landszturmista	8 kompania 7. Pułku Piechoty Landwery	88	22.06.1915	17.05.1915	w walkach pod Osinami [Polska]	13:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 98/1888	Preußen 238	515	02.06.1915	6666
fizylier	12 kompania 3. Pułku Grenadierów	53	26.05.1917	14.07.1916	w niewoli francuskiej	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 181/1892	Preußen 822	1440	01.05.1917	18327
muszkieter	3 kompania 171. Pułku Piechoty (2 Górnośląski)	109	10.08.1915	17.06.1915	w walkach pod Neuville [Francja]	16:00	z odniesionych ran	USC Sapowice, nr 49/1892	Preußen 270	579	09.07.1915	7492
szeregowy	6 kompania 6. Pułku Grenadierów	87	22.06.1915	28.05.1915	Hattonville [Francja], w lazarecie połowym	11:45	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 16/1884	Preußen 250	540	16.06.1915	6993
muszkieter	9 kompania 454. Pułku Piechoty	43	22.04.1920	03.04.1917	w walkach pod Stancourt ³⁴	-	od pocisku artyleryjskiego	USC Sęszew, nr 227/1898	Preußen 828	1446	08.05.1917	18409
landszturmista	9 kompania 11. Pułku Piechoty Landwery	166	21.12.1915	25.10.1914	w walkach pod Rawą [Polska]	ok. 10:00	z odniesionych ran	USC Niepruszewo, nr 19/1884	Preußen 79	202	17.11.1914	2666
rezerwista	4 kompania batalionu zapasowego 47. Pułku Piechoty	24	10.02.1915	27.01.1915	Strasbourg w Alzacji, w XVIII Lazarecie Fortecznym	15:20	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 12/1888	Preußen 163	383	02.03.1915	5070
gefrajter nadliczbowy	1 kompania 12. Rezerwowego Pułku Piechoty	89	11.09.1917	21.08.1917	w walkach na Winterbergu ³⁶ [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 249/1890	Preußen 940	1629	18.09.1917	20666
landszturmista	Kompania Ozdrowieńców II zapasowego batalionu 46. Rezerwowego Pułku Piechoty	4	30.03.1917	14.02.1917	w Międzychodzie, w szpitalu [Verinslazarett] ³⁷	17:45	-	USC Sęszew, nr 56/1879	Preußen 805	1421	11.04.1917	18134
muszkieter	9 kompania 34. Rezerwowego Pułku Piechoty	54	06.06.1918	04.05.1918	w walkach pozycyjnych w Szampanii koło Nauroy [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 164/1898	Preußen 1155	1934	05.06.1918	24062
rezerwista	5 kompania 47. Pułku Piechoty	132	28.11.1918	16.07.1918	w walkach pod Mont-Saint-Père nad Marną [Francja]	03:00	z odniesionych ran	USC Kamieniec, nr 123/1888	Preußen 1246	2111	19.09.1918	26385
landszturmista	4 kompania 74. Pułku Piechoty Landwery	118	20.08.1915	26.05.1915	123 Oddział I Lazaretu Wojennego	19:55	z odniesionych ran	par. Słupia, nr 17/1872	Preußen 348	723	08.10.1915	9233

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
48	Stanisław	Kostański ⁴¹	robotnik	25.03.1891	24	Trzebaw	Józef Kostański i Antonina Szczepaniak	-	Trzebaw
49	Walerian	Koziołek	ślusarz	05.04.1885	33	Stęszew	woźny miejski Edward Koziołek, zam. w Stęszewie i Marianna Rajewicz †	żonaty z Franciszką Domian	Gelsenkirchen [Niemcy]
50	Władysław	Krajewski	robotnik	08.06.1891	25	Trzebaw	dożywotnik Michał Krajewski i Rozalia Borak, zam. w Trzebawiu	kawaler	Trzebaw
51	Kazimierz	Królczyk ⁴²	robotnik leśny	11.02.1890	24	Gorzuchowo pow. Gniezno	gospodarz rolny Jakub Królczyk i Rozalia nieznaną, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
52	Stanisław	Krupa	gospodarz rolny	12.10.1883	34	Dakowy Mokre pow. Grodzisk	gospodarz rolny Kazimierz Krupa i Marianna Mrugała, zam. w Łodzi	kawaler	Łódź
53	Ludwik	Kubiak	robotnik	06.08.1895	20	Będlewo	robotnik Idzi Kubiak i Maria Adamska, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
54	Władysław	Kubicki ⁴³	syn gospodarski	17.03.1899	19	Zemsko pow. Grodzisk	posiadacz gospodarstwa Jan Kubicki i Marianna Krupa, zam. w Dymaczewie Starym	kawaler	Dymaczewo Stare
55	Jan	Kuffel	górnik	06.12.1896	21	Zamysłowo pow. Poznań Zachód	chałupnik Andrzej Kuffel i Antonina Adamczak, zam. w Zamysłowie	kawaler	Zamysłowo
56	Józef	Kwiatkowski ⁴⁴	robotnik	17.03.1887	27	Piekary pow. Godzisk	robotnik Stanisław Kwiatkowski † i Katarzyna Urbanek, zam. w Wielkiej Wsi	żonaty z Katarzyną Schöneich	Stęszew
57	Józef	Majewicz	rzeźnik	21.03.1994	23	Stęszew	mistrz krawiecki Romuald Majewicz i Agnieszka Peschel, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
58	Ludwik	Majewski ⁴⁵	robotnik	29.07.1891	27	Trzebaw pow. Poznań Zachód	robotnik Mikołaj Majewski † i Józefa Hadyniak, zam. w Trzebawiu	kawaler	Trzebaw
59	Wawrzyniec	Marchelek	robotnik	08.08.1887	27	Będlewo	robotnik Walenty Marchelek i Franciszka Rynkowska	żonaty z Magdaleną Nowak	Trzebaw
60	Stanisław	Marcinkowski	robotnik rolny	22.10.1898	19	Będlewo pow. Poznań Zachód	gospodarz rolny Andrzej Marcinkowski i Weronika Nowak, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
61	Erich	Meier	zarządca dóbr	[ok. 1879]	37	Friedland ⁴⁶	posiadacz dóbr rycerskich i rotmistrz Hermann Meier, i Margareta Fucks, zam. w Królewcu	kawaler	Wielka Wieś
62	Jan	Michałowski	robotnik	14.12.1890	24	Dębno	robotnik Michał Michałowski i Małgorzata Maik	żonaty z Jadwigą Dybioną	Stęszew
63	Stanisław	Mierzejewski ⁴⁷	młynarz	26.09.1882	32	Modrze	Kazimierz Mierzejewski i Marianna Budzińska, zam. w Modrzu	żonaty z Magdaleną Fornalik	Dębno
64	Friedrich Carl	Mischok	rachmistrz	06.04.1880	35	Kostów pow. Kluczbork	Johann Mischok † i Marie Oley, zam. w Legnicy	kawaler	Wielka Wieś

⁴¹ W archiwum Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża zachował się dokument z dnia 26.07.1916 roku, świadczący o poszukiwaniach zaginionego przez ojca (<https://grandeguerre.icrc.org>, dostęp: 7.04.2018).

⁴² Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w St. Mihiel [Francja]: sektor 1, grób 469 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁴³ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Carvin [Francja]: sektor 5, grób 346 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁴⁴ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Mayzerai [Francja]: sektor 3, grób 62 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁴⁵ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Saily-sur-la-Lys [Francja]: sektor 5, grób 116 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁴⁶ Być może chodzi o Friedland (Prawdinsk) w obecnej Rosji, a w ówczesnych Prusach Wschodnich.

⁴⁷ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny nr 80 – okręg III, wieś i gmina Sękowa, pow. gorlicki, <http://polegli.wicy.webd.pl/> (dostęp: 25.02.2018).

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
szeregowiec	9 kompania 6. Pułku Grenadierów	42	09.07.1932	07.04.1915	w bitwie koło Combres (pod Verdun) [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 51/1891	Preußen 1236	2091	07.09.1918	26120
szeregowiec	1 kompania 162. Pułku Piechoty	25	02.04.1919	03.12.1917	w walkach pod Gheluvelt [Belgia]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 63/1885	Preußen 1025	1762	29.12.1917	22250
muszkieter	5 kompania 58. Pułku Piechoty (3 Poznański)	96	03.11.1916	03.07.1916	w walkach na wschód od dworu Teodorówka [Polska]	14:30	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 106/1891	Preußen 596	1077	02.08.1916	13721
rezerwista	4 kompania 47. Pułku Piechoty im. Króla Bawarskiego Ludwika III (2 Dolnośląski)	3	08.01.1915	28.11.1914	Cotes Lorraines na południe od Verdun (Francja)	03:00	z odniesionych ran	USC Kłeco, nr 23/1890	Preußen 106	280	19.12.1914	3730
		46	23.03.1915	27.11.1914 lub 28.11.1914	w czasie nocnego patrolu	-						
gefrajter	sztab III Oddziału 62. Pułku Artylerii Polowej	65	17.07.1918	08.04.1918	w walkach pozycyjnych koło zamku Boulogne [Francja]	06:30	z odniesionych ran	USC Niemierzyce, nr 72/1883	Preußen 1147	1920	28.05.1918	23866
fizylier	2 kompania 35. Pułku Fizylierów	159	03.12.1915	18.10.1915	w walkach na południe od Cernay, Wzgórze 199 (Szampania) [Francja]	11:00	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 142/1895	Preußen 377	781	11.11.1915	10034
muszkieter	3 kompania 58. Pułku Piechoty	70	08.08.1918	18.06.1918	w walkach w Drocourt-Fosse I [Francja]	10:15	z odniesionych ran	USC Separowo, nr 38/1899	Preußen 1209	2040	07.08.1918	25501
gefrajter	7 kompania 7. Rezerwowego Pułku Piechoty	97	16.10.1918	11.08.1918	walkach na zachód od Fresnoy [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 213/1896	Preußen 1262	2143	08.10.1918	26817
rezerwista	3 kompania 47. Pułku Piechoty (batalion zapasowy)	35	08.03.1915	08.10.1914	Mars la Tour [Francja], w lazarecie	-	z odniesionych ran	USC Sapowice, nr 18/1887	Preußen 77	196	14.11.1914	2590
muszkieter	10 kompania 188. Pułku Piechoty	38	07.05.1918	02.04.1918	w bitwie pod Arras [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 64/1894	Preußen 1150	1924	30.05.1918	23915
muszkieter	7 kompania 189. Pułku Piechoty	90	25.09.1918	19.08.1918	w walkach pod Estaires [Francja]	01:30	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 141/1891	Preußen 1241	2101	13.09.1918	26243
landszturmista	5 kompania 7. Pułku Piechoty Landwery	90	22.06.1915	17.05.1915	w walkach pod Osinami [Polska]	ok. 11:00	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 173/1887	Preußen 238	515	02.06.1915	6666
strzelec	2 kompania karabinów maszynowych 24. Pułku Piechoty	83	06.09.1918	13.06.1918	w Soissons [Francja], w Rezerwowym Szpitalu Polowym nr 87	17:40	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 196/1898	Preußen 1242	2103	14.09.1918	26272
porucznik rezerwy	4 bateria 10. Rezerwowego Pułku Artylerii Polowej	45	01.06.1916	15.04.1916	w walkach na północ od Grand-Chêne [Francja]	20:05	z odniesionych ran	-	Preußen 527	971	11.05.1916	12426
rezerwista zapasowy	4 kompania 46. Pułku Piechoty	163	08.12.1915	21.07.1915	w walkach pod Siedliskami Wielkimi [Polska]	-	z odniesionych ran	USC Stęszew, nr 239/1890	Preußen 302	637	16.08.1915	8184
szeregowy	2 kompania 46. Rezerwowego Pułku Piechoty	11	05.02.1916	02.05.1915	w walkach pod Sękową [Polska]	-	z odniesionych ran	USC Modrze, nr 111/1882	Preußen 241	521	05.06.1915	6743
gefrajter	7 kompania 37. Pułku Piechoty Landwery	157	03.12.1915	23.08.1915	Czeremcha, główny punkt opatrunkowy [Polska]	-	z odniesionych ran	USC Kostów, nr 17/1880	Preußen 352	477	05.05.1915	6219

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
65	Czesław	Molewski	piekarz	14.07.1895	23	Stęszew	cieśla Piotr Molewski i Anna Brylińska, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
66	Albert Richard	Müller⁴⁸	kolejarz	6.12.1897	19	Dymaczewo Stare	murarz Ferdinand Müller i Pauline Röhr	kawaler	Dymaczewo Stare
67	Stanisław	Nadstazik	brukarz	10.11.1885	33	Kunowo pow. Szamotuły	robotnik Szczepan Nadstazik i Franciszka Kaczmarek, oboje zam. w Buku	żonaty z Marianą Majewicz	Stęszew
68	Franciszek	Nowak	murarz	22.11.1891	24	Pakosław pow. Nowy Tomysl	właściciel Franciszek Nowak i Jadwiga Jandy, zam. w Dymaczewie Nowym	kawaler	Dymaczewo Nowe
69	Jan	Nowak	robotnik	30.05.1895	21	Trzebaw pow. Poznań-Zachód	robotnik Jan Nowak † i Agnieszka Kocińska, zam. w Trzebawiu	kawaler	Trzebaw
70	Jan	Nowak⁵⁰	robotnik	18.12.1897	20	Będlewo	robotnik Walenty Nowak i Franciszka Adamska, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
71	Józef	Nowak	robotnik	19.10.1896	20	Pakosław pow. Nowy Tomysl	robotnik Franciszek Nowak i Jadwiga Jandy, zam. w Dymaczewie Nowym	kawaler	Dymaczewo Nowe
72	Ludwik	Nowak⁵¹	robotnik	01.8.1896	21	Górka pow. Poznań Zachód	robotnik Jakub Nowak i Marianna Wojciechowska, zam. w Trzebawiu	kawaler	Trzebaw
73	Maksymilian	Nowak	ogrodnik	14.10.1895	19	Trzebaw	krawiec Wawrzyniec Nowak i Franciszka Sznytka, zam. w Trzebawiu	kawaler	Trzebaw
74	Józef	Nowicki	syn gospodarski	07.03.1892	22	Będlewo	gospodarz Józef Nowicki i Cecylia Brzezińska, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
75	Wojciech	Nowicki⁵²	gospodarz rolny	10.04.1894	25	Będlewo	gospodarz Józef Nowicki i Cecylia Brzezińska, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
76	Józef	Ochocki	robotnik	24.02.1893	21	Witobel	robotnik Szczepan Ochocki i Wiktoria Napierała, zam. w Witoblu	kawaler	Witobel
77	Stanisław	Olejniczak	robotnik fabryczny	19.04.1897	20	Żabinko pow. Śrem	robotnik Szymon Olejniczak i Antonina Günter, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
78	Ludwik	Osiński	robotnik	25.08.1891	23	Każmierz pow. Szamotuły	robotnik Paweł Osiński i Małgorzata Przybył, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
79	Andrzej	Pachciarek	gospodarz rolny	22.11.1885	29	Będlewo	gospodarz Antoni Pachciarek † i Magdalena Malak, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo

⁴⁸ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Menen [Belgia]: sektor O, grób 293 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁴⁹ Nie udało mi się zidentyfikować tej miejscowości.

⁵⁰ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Vermandovillers [Francja]: sektor 3, grób 1700 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁵¹ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny we Vladlo [Belgia]: sektor 5, grób 875 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁵² Miejsce pochówku: cmentarz wojenny we Vladlo [Belgia]: sektor 4, grób 1582 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
muszkieter	11 kompania 66. Pułku Piechoty (3 Magdeburgski)	75	13.08.1918	27.05.1918	w walkach na wschód od Filain [Francja]	08:00	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 122/1895	-	-	-	-
muszkieter	1 kompania 46. Rezerwowego Pułku Piechoty	85	05.09.1917	01.07.1917	w walkach we Flandrii	-	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 193/1897	Preußen 901	1568	03.08.1917	19916
szeregowy	9 kompania 423. Pułku Piechoty	30	11.04.1919	02.10.1918	w walkach pod Seguchat ⁴⁹	-	z odniesionych ran	USC Duszyniki, nr 141/1885, nr par. Bytyń, nr 41/1885	Preußen 1387	2362	14.03.1919	29570
podoficer	7 kompania 7. Rezerwowego Pułku Piechoty	103	02.12.1916	24.10.1916	w walkach pod Ostrowem [Polska]	-	z odniesionych ran	USC Lwówek, nr 373/1891	Preußen 697	1285	29.11.1916	16579
grenadier	6 kompania 12. Królewskiego Pruskiego Pułku Grenadierów (2 Brandenburski)	66	28.08.1916	05.05.1916	w walkach pod Verdun [Francja]	po południu	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 98/1895	Preußen 556	1014	16.06.1916	12938
kanonier	6 bateria 227. Pułku Artylerii Polowej	55	11.06.1918	12.05.1918	w walkach na wschód od Amiens [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 201/1897	Preußen 1313	2247	10.12.1918	28181
muszkieter	2 kompania 226. Rezerwowego Pułku Piechoty	88	08.09.1917	09.05.1917	w wiosennej bitwie pod Arras [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Lwówek, nr 345/1896	Preußen 873	1528	02.07.1917	19415
muszkieter	2 kompania 190. Pułku Piechoty	26	23.03.1918	12.11.1917	w Gent [Gandawa, Belgia], w szpitalu wojennym św. Piotra	11:45	-	USC Sędziszew, nr 129/1896	Preußen 1029	1767	04.01.1918	22318
fizylier	10 kompania 35. Pułku Fizylierów	158	03.12.1915	07.10.1915	w walkach w Szampanii, Wzgórze 199 na północ od Massiges [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 199/1895	Preußen 375	777	09.11.1915	9982
muszkieter	4 kompania 24. Pułku Piechoty (4 Brandenburski)	36	09.03.1915	18.09.1914	w walkach pod Vailly [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 53/1892	-	-	-	-
gefrajter	10 kompania 78. Pułk Piechoty Landwery	74	20.10.1919	09.11.1918	w Antwerpii [Belgia], w szpitalu wojennym	03:45	-	USC Sędziszew, nr 71/1894	-	-	-	-
kanonier	4 bateria 18. Pułku Artylerii Polowej (2 Brandenburski)	23	10.02.1915	15.09.1914	w walkach pod Fort de Conde we Francji	-	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 35/1893	Preußen 53	115	17.10.1914	1421
lanszturmista	11 kompania 153. Pułku Piechoty (8 Turyngski)	98	29.09.1917	20.07.1917	w walkach pod Loos [Francja]	13:20	z odniesionych ran	USC Żabno, nr 60/1897	Preußen 914	1585	18.08.1917	20137
muszkieter	3 kompania 154. Pułku Piechoty (I batalion zapasowy)	86	22.06.1915	26.04.1915	w walkach pod Cotes Lorraine [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Szamotuły, nr 278/1891	Preußen 236	511	31.05.1915	6622
lanszturmista	1 kompania 7. Pułku Piechoty Landwery (batalion zapasowy)	47	23.03.1915	06.03.1915	w walkach na odcinku Lasocin – rzeka Czarna [Polska]	ok. 06:00	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 229/1885	Preußen 177	406	18.03.1915	5342

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
80	Piotr	Pawłowski	gospodarz rolny	24.02.1895	21	Łuszkowo pow. Kościan	gospodarz Ludwik Pawłowski i Antonina Hoffmann, zam. w Dymaczewie Nowym	kawaler	Dymaczewo Nowe
81	Józef	Poprawka	-	29.06.1894	22	Szczepowice pow. Kościan	kołodziej Wojciech Poprawka, zam. w Będlewie, i Józefa Misiaczyk	kawaler	Będlewo
82	Bartłomiej	Pospieszny ⁵³	robotnik	15.08.1882	35	Walerianowo pow. Poznań Zachód	robotnik Jan Pospieszny † i Katarzyna Rosa	żonaty z Józefą Przynogą	Trzebaw
83	Antoni	Przybylski	robotnik	24.12.1894	20	Stęszew	pocztymon Jakub Przybylski † i Katarzyna Baranowska, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
84	Stanisław	Przynoga ⁵⁴	służący	28.10.1895	22	Będlewo pow. Poznań Zachód	stróż nocny Michał Przynoga i Antonina Klaczewska, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo-majątek
85	Marcin	Rajczak	robotnik	31.10.1885	30	Wielka Wieś pow. Poznań Zachód	robotnik dniówkowy Jakub Rajczak i Józefa Urbanek	żonaty z Władysławą Brygier	Stęszew
86	Stanisław	Ratajczak ⁵⁵	robotnik	28.09.1894	23	Glinienko pow. Poznań Wschód	robotnik Jan Ratajczak i Antonina Bączkowska, zam. w Wielkiej Wsi	kawaler	Wielka Wieś
87	Hugo	Rehling	-	22.12.1889	25	Dymaczewo Nowe	Wilhelm Rehling i Karoline Dümke, zam. w Nowym Dymaczewie	kawaler	Nowe Dymaczewo
88	Erdmann Paul	Reich ⁵⁷	robotnik	18.07.1893	24	Dymaczewo Stare	chałupnik Robert Reich i Maria Wisocki	kawaler	Dymaczewo Stare
89	Paweł	Rokus	robotnik rolny	25.05.1881	36	Rybojedzko pow. Poznań Zachód	robotnik Kazimierz Rokus i Magdalena Frankowska, zam. w Wielkiej Wsi	żonaty z Antoniną Krzyżańską	Wielka Wieś
90	Otto Emil	Rothe	manewrowy	12.10.1889	28	Dymaczewo Nowe	gospodarz rolny Gottfried Rothe i Auguste Schwanenberg †	żonaty z Helene Krone	Dymaczewo Nowe
91	Richard Adolf	Rühr	robotnik kolejowy	23.04.1897	21	Dymaczewo Stare	Mathilde Rühr, zam. w Dymaczewie Starym	kawaler	Dymaczewo Stare
92	Józef	Rychlewicz	robotnik	18.02.1883	33	Rogalin pow. Śrem	robotnik Walenty Rychlewicz i Wiktoria Wojtkowiak*, zam. w Rogalinie	żonaty z Józefą Jaśkowiak	Będlewo
93	Paul Silverius	Schlieff	robotnik	30.03.1895	22	Gaj pow. Skwierzyna	dane o rodzicach nieznane	kawaler	Wielka Wieś
94	Max Otto	Schubert	pomocnik biurowy	04.08.1895	23	Witobel	owczarz Wilhelm Schubert i Pauline Pohl, zam. w Witoblu	kawaler	Witobel

⁵³ W akcie zgonu znajduje się adnotacja urzędnika: „3 dzieci, zawiadomienie dostarczone”.

⁵⁴ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Proyart [Francja]: sektor 1, grób 1428 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁵⁵ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Neuville-St. Vaast [Francja]: sektor 9, grób 593 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 5.04.2018).

⁵⁶ Chodzi o miejscowość Moeuvres.

⁵⁷ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Langemark [Belgia]: sektor B, grób 12101 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

⁵⁸ Na liście strat znajduje się informacja, że Paweł Rokus zmarł w wyniku choroby.

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
muszkieter	10 kompania 205. Rezerwowego Pułku Piechoty	69	28.08.1916	05.07.1916	w walkach pod Berny nad Somą [Francja]	23:30	z odniesionych ran	par. Lubiń, nr 46/1895	Preußen 604	1094	11.08.1916	13968
landszturmista	6 kompania 19. Pułku Piechoty Landwery	38	30.03.1917	12.12.1916	w walkach na wschód od Świniuch [Ukraina]	ok. 18:00	z odniesionych ran	USC Konojad, nr 65/1894	Preußen 742	1350	24.01.1917	17296
szeregowy	7 kompania 363. Pułku Piechoty	52	05.06.1918	11.04.1918	w szpitalu polowym nr 41	10:30	z odniesionych ran	USC Wiry, nr 105/1882	-	-	-	-
muszkieter	12 kompania 43. Pułku Piechoty (6 Wschodniopruski)	126	10.09.1915	04.05.1915	w walkach pod Komarnikami (Karpaty) [Ukraina]	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 221/1894	Preußen 230	500	22.05.1915	6503
podoficer sanitarny	11 kompania 203. Rezerwowego Pułku Piechoty	72	12.08.1918	18.06.1918	w walkach pod Saily-Laurette [Francja]	10:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 206/1895	Preußen 1219	2057	19.08.1918	25711
landwe-rzysta	5 kompania Królewskiego Pruskiego Szkolnego Pułku Piechoty	32	28.04.1916	10.03.1916	w walkach pod Hładkami nad Se- retem [Ukraina]	12:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 212/1885	Preußen 508	943	17.04.1916	12075
muszkieter	7 kompania 46 Rezerwowego Pułku Piechoty	112	29.10.1918	22.03.1918	w walkach pod Meuvres ⁵⁶ [Francja]	-	z odniesionych ran	par. Chojnica, nr 53/1894	Preußen 1152	1929	01.06.1918	23975
gefrajter rezerwy	1 kompania Pułku Fizylierów Gwardii	45	18.03.1915	09.09.1914	w walkach pod Klein Neumühl w Prusach Wschodnich [Rosja]	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 232/1889	Preußen 33	42	24.09.1914	381
podoficer	2 kompania 7. Rezerwowego Pułku Piechoty	92	29.09.1917	19.08.1917	w walkach we Flandrii	11:30	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 111/1893	Preußen 938	1625	15.09.1917	20622
szeregowy	2 kompania 329. Pułku Piechoty	45	17.05.1918	13.03.1918	w Olejowie [Ukraina], w szpitalu polowym nr 5 ⁵⁸	08:30	-	USC Sęszew, nr 94/1881	Preußen 1175	1977	28.06.1918	24658
landszturmista	2 kompania 144. Pułku Piechoty (5 Lotaryński)	77	27.08.1917	22.07.1917	w walkach pod Małowodami [Ukraina]	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 182/1889	Preußen 924	1602	30.08.1917	20335
grenadier	4 kompania 1. Pułku Grenadierów Gwardii im. Cesarza Aleksandra II	42	22.04.1920	03.11.1918	w Saint-Germain-en-Laye (Seine&Oise), w szpitalu [Francja]	-	-	USC Sęszew, nr 71/1897	-	-	-	-
muszkieter	3 kompania 20. Pułku Piechoty (3 Brandenburski)	67	21.08.1916	29.02.1916	w walkach w okolicach lasu Caullette koło fortu Douaumont [Francja]	02:30	z odniesionych ran	USC Bnin, nr 41/1883	Preußen 503	935	11.04.1916	11985
podoficer	3 kompania karabinów maszynowych 93. Rezerwowego Pułku Piechoty	116	31.12.1917	04.10.1917	w walkach pod Ypres [Belgia]	17:00	z odniesionych ran	-	Preußen 984	1702	08.11.1917	21529
strzelec	2 eskadra 2. Pułku Strzelców Konnych	18	21.02.1919	28.08.1918	w walkach pod Soissons [Francja]	16:45	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 139/1895	Preußen 1330	2274	02.01.1919	28513

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
95	Karl Hugo	Schulz ⁵⁹	kowal	26.09.1895	22	Stęszew	mistrz kowalski Karl Schulz i Emilie Poetschke, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
96	Stanisław	Skrzypczak ⁶⁰	robotnik	16.09.1894	22	Dymaczewo Nowe	robotnik Maciej Skrzypczak † i Antonina Staszak, zam. w Dymaczewie Nowym	kawaler	Dymaczewo Nowe
97	Stanisław	Stachowiak	robotnik	27.04.1898	20	Chmielniki pow. Poznań Zachód	robotnik Walenty Stachowiak i Barbara Białas, zam. w Dębnie	kawaler	Oberhausen [Niemcy]
98	Stanisław	Stachowiak	robotnik	28.10.1895	20	Stęszew	niezamężna Magdalena Stachowiak	-	Stęszew
99	Stanisław	Stachowiak	-	30.04.1890	25	Strykowo	gospodarz Stanisław Stachowiak, zam. w Modrzu, i Agnieszka Dobska †	kawaler	Stęszew
100	Wacław	Stanikowski	rzeźnik	12.09.1882	34	Września	Józef Stanikowski i Teresa Jerzykiewicz	żonaty z Joanną Surna [?]	Będlewo
101	Szczepan	Stronka	górnik	28.11.1895	22	Trzebaw pow. Poznań Zachód	robotnik Marcin Stronka i Agnieszka Przybylska, zam. w Trzebawiu	kawaler	Trzebaw
102	Marcin	Strzelczyk	robotnik	28.10.1894	22	Kraplewo	robotnik Jan Strzelczyk i Zuzanna Fell, zam. w Kraplewie	kawaler	Kraplewo
103	Władysław	Surdyk	czeladnik piekarski	08.05.1894	23	Pożarowo pow. Szamotuły	mistrz kowalski Ignacy Surdyk i Marianna Walter, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
104	Antoni	Szała	robotnik	24.05.1888	27	Januszewice pow. Grodzisk	Teofil Szała † i Weronika Lejman, zam. w Niepruszewie pow. Grodzisk	kawaler	Dębno
105	Józef	Szeszuła	syn gospodarski	03.02.1894	21	Walerianowo pow. Poznań Zachód	gospodarz Maciej Szeszuła i Antonina Bartkowiak, zam. w Łodzi	kawaler	Łódź
106	Feliks	Szyfter	piekarz	12.04.1893	25	Bukowiec pow. Wschowa	mistrz rzeźnicki Jan Szyfter † i Marianna Samol, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
107	Leon	Szyfter	fryzjer	25.05.1895	20	Stęszew	rzeźnik Walenty Szyfter † i Anna Weychan, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
108	Gustav Johann	Thiel	robotnik rolny	21.03.1900	18	Dymaczewo Nowe pow. Poznań Zachód	gospodarz rolny Daniel Thiel i Anna Ulbrich, zam. w Dymaczewie Nowym	kawaler	Dymaczewo Nowe
109	Stefan	Tomczak	gospodarz rolny	26.08.1885	29	Łódź	gospodarz rolny Józef Tomczak † i Ewa Patz, zam. w Łodzi	kawaler	Łódź

⁵⁹ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Seligny [Francja]: sektor 2, grób 257 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

⁶⁰ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Carvin [Francja]: sektor 6, grób 150 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

⁶¹ Na liście strat znajduje się informacja, że Wacław Stanikowski zmarł w wyniku choroby.

⁶² Na liście strat znajduje się informacja, że Gustav Johann Thiel zmarł w wyniku choroby.

⁶³ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Mons-en-Laonnois [Francja]: sektor 2, grób 17 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
kanonier	1 bateria 20. Pułku Artylerii Polowej (1 Poznański)	7	30.01.1918	15.12.1917	w walkach pod Honnecourt [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 181/1895	Preußen 1031	1769	07.01.1918	22348
gefrajter nadliczbowy	1 kompania 93. Anhalckiego Pułku Piechoty	70	11.07.1917	19.05.1917	w walkach pod St. Laurent [Francja]	04:50	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 153/1894	Preußen 860	1505	16.06.1917	19143
muszkieter	10 kompania 53. Pułku Piechoty	26	02.04.1919	03.11.1918	w Wrocławiu, w szpitalu fortecznym	23:05	-	USC Sędziszew, nr 81/1898	-	-	-	-
szeregowiec	9 kompania 35. Pułku Piechoty	39	23.05.1933	13.10.1915	w Vouziers [Francja], w szpitalu wojennym	07:00	z ran odniesionych w bitwie pod Wzgórzem 199 w Szampanii	USC Sędziszew, nr 210/1895	-	-	-	-
muszkieter	12 kompania 64. Królewskiego Pruskiego Pułku Piechoty (8 Brandenburski)	53	07.07.1916	23.02.1916	w walkach pod Herbebois na północ od Verdun [Francja]	15:00	z odniesionych ran	par. Modrze, nr 45/1890	Preußen 482	909	17.03.1916	11658
landszturmista	1 kompania 17 Batalionu Piechoty Landszturmu „Poznań” (V 52)	37	29.03.1917	05.01.1917	podczas transportu między Afumati a Movilita [Rumunia] ⁶¹	-	z odniesionych ran	USC Września, nr 188/1882	Preußen 1114	1857	16.04.1918	23148
muszkieter	12 kompania 369. Pułku Piechoty	4	14.01.1918	26.09.1917	w walkach na południe od Poelkapelle [Belgia]	05:30	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 221/1895	Preußen 1002	1729	30.11.1917	21870
muszkieter	7 kompania 20. Pułku Piechoty	52	22.05.1917	10.04.1917	w walkach w rejonie zachodniego Craonne [Francja]	17:00	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 180/1894	Preußen 848	1480	02.06.1917	18827
muszkieter	7 kompania 346. Pułku Piechoty Landwery	86	05.09.1917	22.07.1917	w walkach na północ od Krewa [Białoruś]	-	z odniesionych ran	par. Biezdrowo, nr 87/1894	Preußen 915	1587	20.08.1917	20160
rezerwista zapasowy	1 kompania 37. Rezerwowego Pułku Piechoty	7	28.01.1916	06.09.1915	w walkach pod Oranami [Litwa]	-	z odniesionych ran	USC Separowo, nr 50/1888	Preußen 381	790	16.11.1915	10176
muszkieter	7 kompania 223. Rezerwowego Pułku Piechoty	85	22.06.1915	06.04.1915	Jawor [Polska], w rezerwowym lazarecie	03:30	z odniesionych ran	USC Wiry, nr 25/1894	Preußen 426	853	11.01.1916	10976
gefrajter	5 kompania 358. Pułku Piechoty	101	22.10.1918	13.04.1918	w walkach pod Nieppe [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Włoszakowice, nr 62/1893	Preußen 1161	1947	12.06.1918	24235
fizylier	6 kompania 35. Pułku Fizylierów	160	03.12.1915	20.10.1915	Vouziers [Francja], 8 Lazaret Wojenny	06:30	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 93/1895	Preußen 388	805	25.11.1915	10363
kierowca	II Oddział Zapasowy 20. Pułku Artylerii Polowej	85	10.09.1918	30.08.1918	w Poznaniu, w fortecznym szpitalu pomocniczym IS ⁶²	08:15	-	USC Sędziszew, nr 57/1900	Preußen 1346	2304	22.01.1919	28854
kanonier	1 bateria zapasowa 20. Poznańskiego Pułku Artylerii Polowej	162	05.12.1915	14.08.1915	w walkach pod Sobiczami [Polska]	-	z odniesionych ran	USC Sędziszew, nr 150/1885	Preußen 338	707	27.09.1915	9041

Lp.	Dane osobowe zmarłego								
	Imię / imiona	Nazwisko	Zawód / status	Data urodzenia	Wiek w akcie zgonu	Miejsce urodzenia	Rodzice, ich status i miejsce zamieszkania	Stan cywilny	Miejsce zamieszkania
110	Marcin	Trybuś⁶³	robotnik	14.10.1891	23	Sapowice pow. Poznań Zachód	gospodarz rolny Marcin Trybuś i Magdalena Fornalik, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo
111	Stefan	Vogel	czeladnik rzeźnicki	18.04.1883	33	Stęszew	mistrz rzeźnicki Józef Vogel † i Franciszka Linkowska, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
112	Stanisław	Walkowiak	młynarz	06.04.1894	21	Stęszew	właściciel ziemski Franciszek Walkowiak i Michalina Maćkowiak, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
113	Marceli	Weychan	robotnik	23.12.1878	35	Stęszew	robotnik Seweryn Weychan i Julia Konarska	kawaler	nieznane
114	Eitel Alfred Ernst	Winge	szofer	05.02.1891	23	Rosnówko (Rosenhagen)	gospodarz rolny Otto Winge i Emma Giese, zam. w Rosnówku	kawaler	Stęszew
115	Jan	Włodarkiewicz	górnika	17.06.1893	22	Dalekie pow. Kościan	robotnik Paweł Włodarkiewicz i Katarzyna Klubsch, zam. w Dębienku	kawaler	Dębienko
116	Szczepan	Włodarkiewicz⁶⁴	robotnik	22.12.1894	21	Dalekie pow. Kościan	robotnik Paweł Włodarkiewicz i Katarzyna Klubsch, zam. w Dębienku	kawaler	Dębienko
117	Ludwik	Wołyński⁶⁵	robotnik fabryczny	18.08.1898	19	Trzebaw pow. Poznań Zachód	robotnik Stefan Wołyński i Magdalena Nowak, zam. w Trzebawiu	kawaler	Trzebaw
118	Antoni	Woroch	robotnik	25.05.1894	22	Chmielniki	robotnik Antoni Woroch i Jadwiga Szymańska, zam. w Chmielnikach	kawaler	Chmielniki
119	Franciszek	Woroch	-	03.04.1891	27	Witobel	robotnik Tomasz Woroch † i Monika Majchrzak	żonaty z Marianną Gmerek	Dębienko
120	Ignacy	Woroch	robotnik	26.01.1894	23	Zamysłowo pow. Poznań Zachód	robotnik Wojciech Woroch i Marianna Kubiak, zam. w Stęszewie	kawaler	Stęszew
121	Stanisław	Woroch⁶⁷	górnika	18.04.1891	26	Chmielniki	robotnik Antoni Woroch i Jadwiga Szymańska, zam. w Chmielnikach	kawaler	Chmielniki
122	Franciszek	Wysocki	młynarz	15.10.1885	29	Rusiborek pow. Środa	gospodarz Chryzostom Wysocki † i Franciszka Fludra, zam. w Rusiborku	żonaty z Katarzyną Wieczorek	Stęszew
123	Maciej	Zemmler	robotnik rolny	20.02.1899	19	Rybojedzko pow. Poznań Zachód	włodarz Andrzej Zemmler, zam. w Rybojedzku i Julianna Witkowiak †	kawaler	Rybojedzko
124	Franciszek	Zgoła	gospodarz rolny	07.10.1898	19	Sobiesiernie pow. Poznań Zachód	gospodarz rolny Piotr Zgoła i Jadwiga Łakomy, zam. w Dymaczewie Starym	kawaler	Dymaczewo Stare
125	Bolesław	Zieliński	ślusarz	22.02.1891	24	Boruszyn pow. Oborniki	gospodarz rolny Ludwik Zieliński i Katarzyna Radke, zam. w Będlewie	kawaler	Będlewo

⁶⁴ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Boulogny [Francja]: sektor 4, grób 22 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

⁶⁵ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Hooglede [Belgia]: grób 1890 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

⁶⁶ Chodzi tu o błędnie odczytaną przez urzędnika stanu cywilnego miejscowość Brocton w hrabstwie Staffordshire w Wielkiej Brytanii, gdzie znajdował się obóz jeniecki dla niemieckich żołnierzy. Informacje o pobycie Franciszka Worocha w obozie w Brocton zachowały się w archiwum Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. W chwili pojmania Franciszek miał m.in. rany postrzałowe: brzucha (perforacja) oraz klatki piersiowej (<https://grandeguerre.icrc.org>, dostęp: 04.04.2018).

⁶⁷ Miejsce pochówku: cmentarz wojenny w Cambrai [Francja]: sektor 6, grób 136 (<http://www.volksbund.de>, dostęp: 6.04.2018).

Dane wojskowe		Dane dotyczące zgonu						Dodatkowe informacje				
Stopień / funkcja	Jednostka	Akt zgonu		Data zgonu	Miejsce	Czas	Przyczyna	Akt urodzenia / chrztu zmarłego	Lista strat z informacją o zgonie			
		Nr	Data wystawienia						Tytuł	Nr	Data	Strona
muszkieter	4 kompania 24. Pułku Piechoty im. Wielkiego Księcia Fryderyka Franciszka II (4 Brandenburski)	100	06.07.1915	21.10.1914	w walkach nad Aisne [Francja]	-	z odniesionych ran	USC Sapowice, nr 76/1891	-	-	-	-
		68	28.06.1917		Auizy [?], w lazarecie							
gefrajter	8 kompania 165. Pułku Piechoty (5 Hanowerski)	68	28.08.1916	24.07.1916	w walkach pod Martinpuich [Francja]	10:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 59/1883	Preußen 610	1109	18.08.1916	14175
rezerwista zapasowy	2 kompania 19. Pułku Piechoty Landwery	117	20.08.1915	08.08.1915	Świebodzin [Polska], w lazarecie rezerwowym	22:45	-	USC Sęszew, nr 68/1894	Preußen 346	720	06.10.1915	9193
landwe-rzysta	10 kompania 64. Rezerwowego Pułku Piechoty	44	08.06.1916	12.10.1914	w walkach pod Słowikami Nowymi [Polska]	-	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 256/1878	Preußen 77	196	14.11.1914	2593
grenadier	1 kompania 6. Pułku Grenadierów (1 Zachodniopruski)	13	28.01.1915	22.09.1914	Cotes Lorraines we Francji	-	z odniesionych ran	USC Wiry, nr 40/1891	Preußen 56	126	21.10.1914	1569
muszkieter	5 kompania 135. Pułku Piechoty (3 Lotaryński)	52	07.07.1916	13.07.1915	w walkach w rejonie Argonne, na odcinku Bolante [Francja]	12:00	z odniesionych ran	USC Konojad, nr 62/1893	Preußen 306	644	20.08.1915	8272
fyzylir	1 kompania 39. Dolnorońskiego Pułku Fyzylirów	80	21.09.1916	19.08.1916	w III Lazarecie Polowym w Pien-nes [Francja]	22:20	-	USC Konojad 146/1894	Preußen 644	1177	27.09.1916	15103
muszkieter	3 kompania 46. Pułku Piechoty	114	31.12.1917	21.09.1917	w walkach we Flandrii	01:30	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 150/1898	Preußen 972	1684	25.10.1917	21319
muszkieter	1 kompania 19. Pułku Piechoty Landwery	101	14.11.1916	27.09.1916	w walkach pod Korytnicą i Świniuchami [Ukraina]	11:30	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 94/1894	Preußen 673	1237	31.10.1916	15931
szeregowy	kompania miotaczy min 25. Rezerwowego Pułku Piechoty	52	18.05.1921	11.11.1918	w niewoli angielskiej w Brododu [?] ⁶⁶	-	-	USC Sęszew, nr 59/1891	-	-	-	-
muszkieter	2 kompania karabinów maszynowych 331. Pułku Piechoty	2	02.01.1918	22.10.1917	w szpitalu wojennym 29A	00:40	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 24/1894	Preußen 1066	1807	16.02.1918	22736
podoficer	7 kompania 99. Pułku Piechoty	6	28.01.1918	25.11.1917	w walkach pod Rumilly [Francja]	06:30	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 70/1891	Preußen 1037	1778	14.01.1918	22446
landszturmista	7 kompania 7. Pułku Piechoty Landwery	89	22.06.1915	20.05.1915	w walkach pod Osinami [Polska]	06:00	z odniesionych ran	USC Michałowo, nr 77/1885	Preußen 238	515	02.06.1915	6666
muszkieter	8 kompania 50. Pułku Piechoty	82	05.09.1918	25.07.1918	w Cantin [Francja], w Bawarskim Szpitalu Polowym nr 25	20:00	z odniesionych ran	USC Sęszew, nr 32/1899	Preußen 1245	2110	18.09.1918	26370
grenadier	1 kompania 7. Pułku Grenadierów	117	31.12.1917	23.10.1917	w walkach na Chemin des Dames koło Pargny [Francja]	23:00	z odniesionych ran	USC Sady, nr 92/1898	Preußen 993	1715	19.11.1917	21694
grenadier	1 kompania 8. Pułku Lejbgrenadierów	54	29.04.1915	07.01.1915	w walkach pod Clamey [?] [Francja]	20:30	z odniesionych ran	par. Boruszyn, nr 19/1891	Preußen 140	351	03.02.1915	4641

Słowniczek stopni oraz funkcji wojskowych występujących w wykazach

Ersatz-Reservist	– rezerwista zapasowy	Musketier	– muszkieter (szeregowiec)
Ersatz-Rekrut	– rekrut zapasowy	Oberleutnat der Reserve	– porucznik rezerwy
Fahrer	– kierowca	Offizier-Stellvertreter	– pełniący obowiązki oficera, zastępca oficera (funkcja, stanowisko służbowe, np. sierżant pełniący obowiązki podporucznika)
Füsilier	– fuzylarz (szeregowiec)	Pionier	– pionier, saper (szeregowiec w wojskach inżynieryjnych)
Gefreite(r)	– gefrajter (stopień zbliżony do starszego szeregowca)	Reservist	– rezerwista (szeregowiec)
Gefreite(r) der Reserve	– gefrajter rezerwy	Sanitäts-Unteroffizier	– podoficer sanitarny
Grenadier	– grenadier (szeregowiec)	Schütze	– strzelec (szeregowiec)
Jäger	– jegier, strzelec (szeregowiec)	Seesoldat	– szeregowiec piechoty morskiej, piechur morski
Jäger der Landweher	– strzelec landwery (obrony krajowej)	überzählige Gefreite(r)	– gefrajter nadliczbowy
Kanonier	– kanonier (szeregowiec w artylerii)	Unteroffizier	– podoficer (stopień zbliżony do kaprała)
Kraftfahrer	– kierowca	Vizefeldwebel der Reserve	– wicefeldfelbel rezerwy (stopień zbliżony do sierżanta rezerwy)
Krankenträger	– noszowy	Wehrmann	– szeregowiec
Landsturmmann	– landszturmista, szeregowiec landszturmu (pospolitego ruszenia)		
Landsturm-Rekrut	– rekrut landszturmu (pospolitego ruszenia)		
Landwehrmann	– landwerczyca, szeregowiec landwery (obrony krajowej)		
Matrosen-Artillerist	– marynarz artylerzysta		

Żołnierz

„Powiedz droga matuś, co też cię tak smuci,
Czyż tato do domu naszego powróci?”
„Ojciec twój spoczywa w chłodnej ziemi głębi,
Módl się o pociechę, żal tak serce gnębi!”

Ryc. 6. Wojskowa ceremonia pogrzebowa podczas I wojny światowej. Źródło: <http://www.zeno.org>